

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Sociální a charitativní práce

Bc. Kristýna Zdráhalová

Přínosy programu FAST v oblasti sociální práce s rodinou

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Nataša Matulayová, PhD., BSBA

2023

Čestné prohlášení

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedla v seznamu literatury.“

V Olomouci dne

Podpis studenta

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala doc. PaedDr. Tatianě Matulayové, Ph. D. za její čas a ochotu věnovanou konzultacím, vedení a zpětné vazbě mé práce. Dále děkuji za mnoho cenných rad, nových poznatků a věcných připomínek.

Děkuji také Mgr. Richardovi Kořínkovi rovněž za cenné rady, zkušenosti a zpětnou vazbu.

Nakonec bych chtěla poděkovat mé rodině za podporu.

Obsah

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ	2
PODĚKOVÁNÍ	3
ÚVOD	5
1. SOCIÁLNÍ PRÁCE S RODINOU	6
1.1 SOCIÁLNÍ PRÁCE S RODINOU	6
1.1 PANDEMICKÁ SITUACE A JEJÍ DOPADY NA RODINU	8
1.1.1 DĚTI OHROŽENÉ PANDEMIÍ	9
1.2 PROGRAM FAST JAKO MOŽNÉ ŘEŠENÍ	10
2. REAKCE SOCIÁLNÍ PRÁCE NA SOUČASNÝ STAV RODINY V OBLASTI ŠKOLSTVÍ	11
2.1. ŠKOLSKÁ SOCIÁLNÍ PRÁCE	13
2.1.1. CÍLE ŠKOLSKÉ SOCIÁLNÍ PRÁCE	15
2.1.2. PŘÍNOSY ŠKOLSKÉ SOCIÁLNÍ PRÁCE	15
3. PROGRAM FAST	18
3.1 CO JE TO PROGRAM FAST	18
3.2 CÍLE A HODNOTY PROGRAMU FAST	20
3.3 METODIKA PROGRAMU	22
3.3.1 PRŮBĚH TYPICKÉHO FAST SETKÁNÍ	23
3.4 TEORETICKÁ VÝCHODISKA PROGRAMU FAST	26
3.5 MĚŘENÍ ÚSPĚŠNOSTI	28
3.6 VÝSLEDKY VÝZKUMŮ ZE ZAHRANIČÍ	29
3.6.1 ZKUŠENOSTI ÚČASTNÍKŮ	30
3.7 PROGRAM FAST V ČESKÉM PROSTŘEDÍ	30
4. METODOLOGIE VÝZKUMU	32
4.1 CÍL A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	32
4.2 METODA SBĚRU DAT	33
4.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	34
4.4 REALIZACE A POSTUP SBĚRU DAT	36
4.5 ETIKA VÝZKUMU	36
4.7 METODA ANALÝZY DAT	37
5. INTERPRETACE DAT	41
SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK V PROGRAMU	41
PODPORA ZDRAVÉHO FUNGOVÁNÍ RODINY	44
BUDOUCÍ SPOLUPRÁCE	48
SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK DO ŠKOLY	50
6. DISKUSE	54
ZÁVĚR	56
BIBLIOGRAFICKÝ SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	59
SEZNAM TABULEK	66
SEZNAM PŘÍLOH	67

Úvod

Již během své práce sociální pracovnice v doprovázející organizaci pěstounských rodin, jsem se několikrát dostala do situace, ve kterých bych sama velice ocenila spolupráci a otevřenou komunikaci se školou, díky čemuž bych si mohla o dítěti vytvořit celistvější představu i v tomto prostředí. Taková pomoc dítěti může být efektivnější. A možná díky této mé zkušenosti mě oslovil program FAST, který se zaměřuje na prohloubení vztahů uvnitř rodiny, komunity, ale i v rovině rodiče – škola, popř. škola – rodina – pomáhající pracovníci z komunity. Důvod, proč mě ještě více program zaujal byl následně ten, že jsem v něm viděla potenciál, jak se do školy mohou zainteresovat i sociální pracovníci, pro jejichž práci by mohlo být velice prospěšné pohybovat se i v tomto prostředí. Význam multidisciplinární spolupráce je nemalý. Jestliže sociální pracovníci mají snahu opravdu dítěti či rodině pomoci, nemohou opomenout tak velký faktor, jakou je škola. Aktuální snahou sociálních pracovníků už je více se angažovat ve škole, např. do role školního sociálního pracovníka. Nicméně je na této cestě ještě několik překážek v podobě neukotvení této role v zákoně, nejednotném vymezení jeho činnosti apod. Program FAST by se mohl stát konkrétní ukázkou toho, jakým způsobem by mohl sociální pracovník zaujmout své místo ve škole, díky čemuž bude blíže potřebným rodinám. A to je důvod, proč může být zajímavé se programem FAST zabírat i v oblasti sociální práce s rodinou.

Cílem této diplomové práce je zjistit a popsat přínosy programu FAST pro sociální práci s rodinou.

Diplomová práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. V teoretické části se snažím z dostupných českých, ale hlavně cizojazyčných zdrojů popsat sociální práci s rodinou, sociální práci ve škole a následně seznamovat s programem FAST, jeho cíli, hodnotami, metodikou programu, průběhem typického setkání i výsledky výzkumů ze zahraničí. V empirické části se už věnuji zjišťování přínosů tohoto programu pro sociální práci s rodinou a navazuje na teoretickou část tím způsobem, že se snaží zmapovat možnou roli sociálních pracovníků v programu a dopady programu na zdravé fungování rodin.

Tato diplomová práce vznikla díky zapálenému úsilí Mgr. Richarda Kořínka a dalším organizátorům programu, kteří mě s programem FAST seznámili a dovolili mi se některých setkání i zúčastnit, díky čemuž tato práce možná nabyla na kvalitě.

1. Sociální práce s rodinou

První kapitolu jsem věnovala v první řadě samotné sociální práci s rodinou, krátkým shrnutím jejího vývoje, stručnou charakteristikou a významem této metody sociální práce. Abychom ale nezůstali pouze u historie a charakteristik, dále jsem zmínila znaky současné rodiny, které by měly být sociálnímu pracovníkovi pro efektivní práci s rodinou známy. V neposlední řadě je tato kapitola zaměřena na aktuální problémy, kterým současné rodiny musí nebo musely čelit a dodnes se vyrovnávají s jejími dopady. Zmiňuji zde celosvětovou pandemii koronaviru. Její dopady obzvláště na děti, ve formě dlouhé izolace, přerušení školní docházky, nově pak distanční výuky a následné znovu začleňování se do kolektivů a zvykání si na původní režim. Záměrem zařazení této kapitoly je obhájit důležitost práce s rodinnou jednotkou, namísto intervence pouze s jediným jejím členem, jelikož to je právě neopomenutelným prvkem, na kterém si zakládá i program FAST, o němž předně je tato práce.

1.1 Sociální práce s rodinou

Tak jako jiné vědní obory, tak i sociální práce neotálí a neustále se v průběhu let vyvíjí. Zejména musí reagovat jednak na nové poznatky, ale také na dynamické změny ve společnosti, neustálý vývoj jedinců, celých rodin i komunit. Už na začátku 20. století, Mary Richmond, která je považována za předchůdkyni sociální práce s rodinou, poukázala na rodinu jako na primární jednotku, se kterou má sociální pracovník pracovat. Toto její tvrzení neméně podpořily i praktické zkušenosti s tím, že např. po zlepšení stavu dítěte, se kterým se individuálně pracovalo, se objevily poruchy u jeho sourozenců nebo psychické či psychosomatické obtíže u rodičů dítěte. Zjišťovalo se, že dochází k přenášení příznaků a nestačí tedy pracovat jen s jedním členem. Navíc pozorováním interakcí v rodinné skupině a rozhovory se všemi členy nám dává celistvější odpovědi týkající se rodiny spíše než rozhovor s jediným členem. Sociální práce s rodinou se tedy logicky začala ukazovat i jako nejvhodnější způsob pomoci konkrétnímu jedinci. Nejednoznačné ukotvení sociální práce s rodinou tak začalo nabývat konkrétnějších podob a mohlo docházet k vydělování se jí jako další existující metody sociální práce (Chrenková, 2015).

Dnes už je sociální práce s rodinou nezpochybnitelně považována za jednu ze čtyř základních metod sociální práce, a to hned vedle individuální, skupinové a komunitní

sociální práce (Matoušek, 2013).

Jestliže chce sociální pracovník pracovat s rodinou, musí ji porozumět. A aby ji porozuměl, měl by si být vědom charakteristických znaků současné rodiny, které, jak už jsem naznačovala, jsou kontinuálně proměnlivé v důsledku vývoje společnosti i jiných faktorů.

I v současné době přetrvává vnímání rodinného prostředí, tak jak ho popsala i Satirová (1994) jako místa, které svým členům poskytuje potřebnou ochranu, pomoc a zejména děti by zde měli být zahrnuty láskou a nelézt zde důvěru, pocit bezpečí, porozumění a podporu i když všechno ostatní zklame. Bohužel jsou to právě sociální pracovníci, kteří se setkávají s rodinami, pro které toto tvrzení v mnoha ohledech často neplatí.

Charakteristickým znakem rodiny ve 21. století je jednak zvyšující se věk jednotlivců při uzavírání sňatků a také pokles v samotné sňatečnosti. Nejsou výjimkou mnohá nesezdaná soužití ani jiné netradiční formy uspořádání rodiny. S tím jde pak ruku v ruce fakt, že přibývá dětí, které vyrůstají v neúplných rodinách. Dále se současná rodina vyznačuje trendem odkládání rodičovství a alarmující poklesem porodnosti. S tímto fenoménem souvisí vysoká zaměstnanost a vzdělanost žen, vyrovnávání mužských a ženských rolí a také přebírání některých činností společnosti, původně zajišťované právě rodinou. Současná rodina je charakteristická i pro svou křehkost a zaměřenost převážně na zájem o jednotlivce a na materiální hodnoty. Nestabilita vztahů s absencí očekávání trvalosti vztahů a tím s rostoucím počtem rozvodů a tolerancí společnosti vůči nim je dalším významným znakem současné rodiny. (Matoušek, 2013 a Šťastná, 2009)

Zmíněné znaky současné rodiny nejsou nejideálnější cestou k naplnění cílů vychovat šťastné a zdravé děti bez sklonů k patologii. Proto je pochopitelné, že mimo mnohých jiných autorů např. i Chrenková (2015) uvádí, že v dnešní době se mluví o současné české rodině jako o rodině v krizi, která spočívá v nedostatečném plnění jejích funkcí, přebírání určitých funkcí rodiny jinými institucemi apod. Není však naším cílem zjišťovat, zda se opravdu jedná o krizi rodiny nebo přirozený vývoj společnosti. Otázkou je, jak v sociální práci můžeme přispět k funkční rodině, k vybudování trvalých vztahů v rodinách, kde se budou členové a zejména děti cítit bezpečně. Jakousi odpovědí a praktickým návodem k dosažení tohoto cíle nám pak může být třeba i právě program FAST, který se v této práci snažím představit. Program, který se realizuje na školách a zanechává za sebou nejen spokojenější děti, ale i celé rodiny, komunity, školy. Věnujme pozornost níže popsanému

inovativnímu programu FAST a představme si jej jako příležitost pro sociální práci s rodinou, konkrétně pro školské sociální pracovníky, kteří by díky němu mohli lépe naplňovat cíle své práce.

1.1 Pandemická situace a její dopady na rodinu

Asi dva roky, dennodenně celý svět ovlivňoval neviditelný nepřítel jménem koronavirus. Ten se stal nejen hlavním tématem celosvětového dění, ale i nepříjemnou součástí života každého jednoho z nás. Nouzový stav, který byl v souvislosti s koronavirem a pandemickou situací v naší zemi vyhlášen sebou přinesl mnohé. Ačkoliv teprve až čas ukáže, jak moc koronavirus naše životy ovlivnil, už teď můžeme spatřovat významné dopady tohoto stavu. Ráda bych se zaměřila konkrétně na dopady a vlivy, jež se dotkly a stále dotýkají rodin. Vnímám jako důležité neopomenout toto téma v souvislosti s charakterizováním současné rodiny, protože právě s covidem-19 se dnešní rodina významně potýkala a toto se tak stalo významným faktorem, který ovlivňuje fungování současných rodin. Proto se dopady covidu i jeho vliv na rodinu stal součástí také činnosti sociálních pracovníků a jednou z hlavních problematik, na kterou se musí soustředit současná sociální práce s rodinou. Dále také uvidíme, že i samotný program FAST, o které tato práce je, byl ovlivněn pandemickou situací.

Covid-19 ovlivňoval rodinu jednak fyzicky, ale neméně také emocionálně. Ačkoliv ještě nebylo provedeno dostatečné množství výzkumů, které by se věnovaly dopadům Covidu-19 na rodiny, nemluvě o longitudinálních studiích, které by teprve podávaly podložené informace, ale vzhledem ke krátkosti tohoto jevu je nebylo možné ještě vyhodnocovat. Tak i přesto již teď např. nadace Sirius ve spolupráci s agenturou Median s.r.o. provedla první systematicky zpracovanou prognózu na téma dopadu koronaviru na rodiny s dětmi v České republice. Z tohoto výzkumu vyšlo najevo až 21 typů ohrožení pro rodiny s dětmi v souvislosti s dopady pandemie nemoci covid-19. Odborníci z výzkumu z oblasti sociální sféry se shodli, že nejvýraznějším ohrožením jsou „finanční problémy a ztráta zaměstnání či bydlení, vyčerpání rodičů (že se mírně nebo výrazně zvýší riziko v těchto oblastech, očekává přes 90 % odborníků), fyzické a psychické násilí (přes 70 %) a různé formy závislostí, ať už látkové (např. alkoholu čeká téměř 70 %) nebo tzv. nelátkové, kam se řadí mimo jiné závislost na mobilním telefonu, sociálních sítích nebo gamblerství. Nárůst závislosti na technice vč. telefonu předpovídá téměř 90 % expertů.“ (Nadace Sirius, 2020,

s. 1).

Tato prognóza také zmiňuje, že míra ohrožení rodin se odvíjí od typu rodiny. Není překvapením, že nejohroženějším typem rodiny jsou samoživitelé s dětmi, jež právě tato situace sužuje velmi intenzivně. V těchto rodinách převládají obzvláště čtyři rizika a to zadlužení, ztráta bydlení a zaměstnání a závislost na technice. I v domácnostech, ve kterých se pečuje o zdravotně postiženého člena rodiny se předpokládá výrazný dopad pandemie koronaviru a předpokládají se podobné typy ohrožení jako u samoživitelů (Nadace Sirius, 2020).

1.1.1 Děti ohrožené pandemií

Za zmínku stojí nejen dopady na rodinu jako takovou v souvislosti s pandemickou situací, ale také dopady konkrétně na děti, které sebou tato krizová situace přinesla a která se také podepisuje i na jejich duševním zdraví. Dalo by se říci, že nouzová opatření na děti dopadaly nejpřísněji z celé populace. Opakované a plošné uzavírání škol a naprosté omezování jejich obvyklé aktivity a společenského života se tedy nutně nemohla obejít bez negativního vlivu na ně. Nyklová a Moore (2021) ve svém výzkumu ukazují, že právě psychické dopady na dětech se objevily jako jedny z prvních. Významné důsledky tak sledujeme hlavně ve spojení se školstvím. Vzhledem k tomu, že děti dlouhodobě nebyly v kontaktu se školou tak např. česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání upozorňuje na to, že nejenomže se u těchto dětí předpokládají značné rezervy v učivu, ale hlavně jsou děti „ohroženy i ztrátou režimu a pravidel, které teď vlivem přerušené docházky škola neposkytuje. Kromě školy nebyly v provozu ani volnočasové aktivity a kultura, které k nastavování režimu u dětí také přispívají“ (ČOSIV, 2021)

Dušková (2021) upozorňuje, že naše děti, jež byly téměř rok odkázány pouze na kontakt se spolužáky jen přes obrazovku se nyní budou daleko složitěji opět adaptovat a sociální prostředí a vůbec zpět na obvyklý denní režim. Každé dítě se s tímto vyrovnává jinak. Obzvláště náročné to musí být pro děti se slabší komunikační dovedností, ale nezapomínejme i na děti, které se ani této distanční výuky z různých důvodů neúčastnily anebo zúčastnily pouze sporadicky. Zejména těmto dětem by měla přijít z naší strany podpora a pomoc. Až teprve v atmosféře bezpečí totiž mohou děti efektivně vstřebávat znalosti ze školy. Dospěli si však bohužel často neuvědomují, jak velké problémy a starosti si sebou děti nosí. Nemusíme mluvit o problémové či nefungující rodině, abychom narazili

na skutečnost, že mnoho rodičů se svými dětmi málo komunikuje, málo se svých dětí ptá na jejich trápení, bagatelizuje je, nevěnuje dostatečnou pozornost signálům, které dítě svému rodiči může vysílat. I takto covid-19 ohrožoval rodinu a převážně děti, které nejsou v izolaci jen před širším sociálním prostředím, ale mnohdy zůstanou opuštěny se svými starostmi uprostřed vlastní rodiny (Dušková, 2021; Eckertová, 2021).

1.2 Program FAST jako možné řešení

V souvislosti s myšlenkami, které jsem zde vyslovila, bych chtěla alespoň nastínit jakýsi možný návrh řešení této situace pro sociální pracovníky, v podobě programu FAST, který reaguje i na tyto dopady covidu-19 a to i přes to, že původně není vytvořen v reakci na důsledky koronavirové krize. Program FAST dokonce není primárně vytvořen ani jako metoda sociální práce a přesto se jeví jako jedna z možných cest pro sociální pracovníky, kteří tímto způsobem mohou s rodinami efektivně spolupracovat a tlumit mnohé dopady a krize, se kterými se současné rodiny potýkají. Věnujme tedy pak obzvláště pozornost při popisu cílů programu FAST, který si vytyčuje prohlubování komunikace mezi rodičem a dítětem. Zjednodušeně by se dalo říci, že jedním z několika cílů FAST je i to, zastavit rodiče, upřít pozornost na jejich dítě a naučit je naslouchat mu. Dále dokládám i výsledky z výzkumů, které navíc dokazují, že samotní rodiče po ukončení programu toto oceňují a jejich dítěti již v krátkodobé horizontu to přispělo k lepšímu duševnímu zdraví. Program FAST si klade za cíl vytvoření ve škole bezpečnějšího prostředí pro děti, které je přímo úměrné se zlepšením prospěchu dětí. A právě i to je rovněž cílem školské sociální práce, které se budu také dále věnovat, jakožto o přijatelném řešení této problematiky v souvislosti se zapojením sociální práce a implementací programu FAST i za pomoci sociálních pracovníků.

2. Reakce sociální práce na současný stav rodiny v oblasti školství

Již z předešlého textu logicky vyplývá, že nedávnou nejaktuálnější naléhavou výzvou pro sociální práci s rodinou je zvládnout dopady koronavirové krize, která akorát prohlubuje problémy nejen sociálně vyloučených rodin. Vzhledem k zaměření této práce, jejímž cílem není obsáhnoutí celé této problematiky s komplexním vyrovnáváním se s těmito dopady, se rovnou zaměříme na oblast školství. Pozornost patří sociální práci v této sféře a podpoře rodiny a převážně dětí, které vlivem nařízení byli nejvíce zasaženi.

Důvodů pro zaměření se na oblast školství, je však vícero. Ohrožené rodiny si často nejsou schopny samostatně vyhledat pomoc, iniciátorem kontaktů těchto rodin se službou sociálních pracovníků bývá pak soud, policie a jiné místní úřady. Bohužel se tomu již děje v hluboké krizi rodiny anebo závažných poruch členů rodiny. Ochota těchto rodin spolupracovat s pomáhajícími není pak tak velká. Jestliže signály dětí z ohrožených rodin zachytí už odborníci ve škole, tedy v jejich přirozeném prostředí, nabídka podpory a hledání možných řešení pro ohroženou rodinu bývá lépe přijímána, a to i z důvodu, že je třeba zachycena v dřívější fázi ohrožení (Vítková Rulíková, 2009).

V rámci sociální práce s rodinou se sociální pracovníci často zaměřují na preventivní komunitní programy i vzdělávání dětí přímo ve školním prostředí. Ostatně konkrétně o jednom z takových preventivních programů je tato práce. Sociální práce má toho škole hodně co nabídnout a může ji dost přispět. Zatímco učitelé rozvíjejí potenciál studentů prostřednictvím předávání znalostí, dovedností a hodnot, sociální pracovníci mohou studentům poskytnout podporu pro jejich psychickou pohodu, aby byli připraveni se učit. Školní sociální práce věnuje zvláštní pozornost těm, kteří jsou marginalizováni problémy, jako je chudoba, útlak nebo zdravotní postižení, mobilizuje silné stránky rodiny, školy a komunity k překonání překážek a k úspěchu ve vzdělávání.

Z informací o tom, s čím se aktuálně potýkají současné rodiny nám může vyplynout, že sociální práce s rodinou by se mohla částečně i právě kvůli tomu co se dnes děje, přesunout do školy, tedy do prostředí, které je nepomíjitelnou součástí života rodin s dětmi. Je vhodné vnímat člověka i s jeho prostředím a uchopovat jej jako jednotný systém. Jestliže chceme pomoci dítěti, je nedostačující zahrnout do takové spolupráce pouze jeho rodinu. Patří zde i školní prostředí a mimo jiné i mimoškolní prostor atd. Zásadou je nahlížet na problematiku celostně, neoddělovat od sebe rodinné, školní a mimoškolní prostředí. Uvědomme si, že právě ve škole dítě tráví převážnou část dne, a tak je to nezpochybnitelně prostředí, které

má na dítě a jeho formování veliký vliv. V tomto prostředí se však dítě nemusí cítit bezpečně a v psychické pohodě, a tak i škola bývá buď to obvyklým zdrojem mnoha problémů, kterým dítě musí čelit, ale může být i místem, kde dítě dává najevo, že něco v jeho životě není v pořádku. V dnešní době už je odborníky poukazováno na to, že by škola měla mít pro děti k dispozici profesionála na sociální problémy, který je již u prvních náznaků, kterými dítě může dávat najevo, že je u něj něco v nepořádku. Tento profesionál je vůči nim obzvláště vnímavý, naslouchá jim, umí je analyzovat a hledat možnosti řešení. Tímto profesionálem, který by měl být součástí všech škol, myslíme konkrétně školského sociálního pracovníka. V ideálním případě totiž právě ve škole budou mít děti ten nejsnadnější a přirozený přístup k pomoci od sociálního pracovníka. To pak povede k rychlejšímu řešení, ale hlavně k pomoci dítěti a jeho rodině dříve, než se stanou problémy chronickými. (Hurychová, 2021).

2.1. Školská sociální práce

Jak už jsem v předchozí kapitole uváděla, aktuálním záměrem odborníků je zainteresovat do školy takového profesionála, který by mohl působit jednak preventivně, ale hlavně včasné identifikovat ohrožené děti, a to přímo ve škole. Z toho důvodu jsem zde zařadila kapitolu o školské sociální práci, jelikož ta naplňuje tyto záměry. Dále díky seznámení se se školskou sociální prací můžeme v následující kapitole i lépe pochopit možnosti působení sociálních pracovníků v rámci programu FAST. Právě program FAST má několik průsečíků se školskou sociální prací např. v oblasti cílů při práci s rodinou. V textu jsem již několikrát poukázala na to, že sociální práce s rodinou, školní sociální práce i program FAST si v mnoha ohledech vytyčují totožné cíle a spojení jejich sil tak může přinést velmi pozitivní efekt při práci s rodinami.

Pro upřesnění, co se přesně skrývá pod pojmem školská sociální práce, níže předkládám několik charakteristik. O neznámosti společnosti této profese mluví Ciuttiová (2008). Důvodem podle ní je zřejmě to, že jde jednak o celkově novou profesi, která ať už v pedagogích, institucích či ze strany rodičů a žáků vyvolává opatrnost, také někdy nepochopení a z toho vyplývající i neochotu a nezájem spolupracovat. Tuto situaci ještě ztěžuje i fakt, že školní sociální práce je zatím legislativně neošetřená.

Ačkoliv tedy pojem možná není tak známý, samotný název jasně napovídá, že ve školské sociální práci jde v podstatě o interakci mezi procesem vzdělávání a sociální prací (Skyba, 2014). V podstatě jde o možnost provádět sociální službu přímo v prostředí školy. Hurychová (2021) poukazuje na základní vlastnost školní sociální práce a zároveň její velikou přednost. Jde o její přesah až za školu, a tedy i až za samotný proces vzdělávání. Do činnosti školních sociálních pracovníků s dětmi ve škole je zahrnuta i jejich rodina a dokonce i mimoškolní prostředí, které je také významným faktorem v životě nezletilých.

Huxtable (2013) upozorňuje, že i když má škola stále stejné hlavní poslání, a to připravit děti a mládež na jejich budoucí život jak to nejlépe lze, tak naplňování tohoto je v dnešním neustále a velice rychle měnícím se světě čím dál složitější. Právě dnešní děti prožívají nejvíce sociálních, technologických a globálních změn než jakákoliv generace před nimi. Všechno to má vliv na společnost a jednotlivé rodiny. A zároveň každá situace z rodiny se skrze děti zrcadlí i do prostředí školy. Tíživé faktory se tedy hromadí a dopadají nejvíce na děti, které tak složitě hledají vlastní identitu a hodnoty. A měli by to být školní sociální pracovníci, kteří jako partneři školy sehrají klíčovou roli při vedení dětí a mládeže

k dosažení jejich intelektuálního, emocionálního a sociálního potenciálu. Na rozdíl od učitelů a jiných zaměstnanců školy, sociální pracovníci do školy přináší specifické znalosti a dovednosti, které je možno využít k řešení široké škály problémů, jež dětem mnohdy brání ve vzdělávacím pokroku i jejich osobním rozvoji. Jde o vyškolené profesionály, kteří žáky rozvinou i v jiných oblastech než ve sféře vzdělání, a to přitom v oblastech neméně důležitých. Mluvíme např. o podpoře pozitivního chování, duševního zdraví, ale také podpoře třídního klimatu. (Huxtable, 2013; SSWAA [online]).

Nástroje, které školní sociální pracovník k flexibilnímu řešení aktuálních potřeb dítěte využívá jsou konzultace se zaměstnanci školy, individuální a skupinové poradenství, oslovování rodičů, ale právě také i inovativní programy, které na školách mohou probíhat. Role školní sociálního pracovníka zahrnuje speciální rozsah činností, kde spadá sociální poradenství, sanace a motivace žáka i jeho rodiny a komunity. Dále také vypracovávání kazuistik, sociálních anamnéz a katamnéz. Obsah práce školního sociálního pracovníka také zahrnuje depistáž, tedy vyhledávací činnost, následně diagnostiku ohroženého dítěte a další práci s ním, která může být krizovou intervencí, práce s celou rodinou či právě spolupráce s dalšími institucemi. Co dalšího může tento pracovník nabídnout je dané teoretickým konceptem sociální práce, který je odlišný napříč různými státy, dále ale také typem školy, která může mít rozličné požadavky na služby a v neposlední řadě i osobnostními kompetencemi konkrétního pracovníka a jeho zdrojích (Hurychová, 2021; Skyba, 2015).

Pro lepší představu, jak konkrétně sociální pracovník může ve školním prostředí fungovat, Ciuttiová (2008) popisuje, že v rámci této profese se věnuje žákům po čas třídnických či suplovaných hodin, přestávek mezi hodinami či během času, který děti tráví ve školním klubu. S žáky pracuje s pomocí rozhovoru či různých aktivit a her, které jsou zaměřeny na budování prosociálního chování. Snaží se tak vést děti ke spolupráci, místo soutěživosti, k vzájemné úctě a vnímavosti vůči potřebám druhých.

2.1.1. Cíle školské sociální práce

Hlavním cílem školní sociální práce tedy je pomoci školám vytvořit vhodné prostředí, které bude příznivé pro výuku a kde děti dosáhnou nejen určitého vzdělání, ale také získají důvěru i sebedůvěru a potřebné kompetence k docílení úspěchu v životě. Prostor, který je ale také otevřený spolupráci se žakovou rodinou, školou a jinými odbornými institucemi (SSWAA, 2013; Huxtable, 2013).

Úloha školské sociální práce tkví především v prevenci, intervenci a komunikaci pomáhajícího s dětmi, jejich rodinami i pracovníky školy. Komunikaci ve školské sociální práci vyzdvihuje také Ciuttiová (2008). Mluví o záměru školní sociální práce vytvořit sjednocenou a dobře komunikující výchovnou komunitu, tvořenou z rodin, školy a odborných institucí. Už to zde bylo několikrát nepřímě zmíněno, pokládám však za důležité, aby to ještě jednou přímo padlo. Školní sociální práce se soustředí jako na svou cílovou skupinu nejen na samotné žáky, ale také na jejich rodiče, místní komunitu a samozřejmě i na učitele a další pracovníky školy. Proč kladu právě na toto takový důraz? Později v textu uvidíme, že přesně to je totiž jeden z významných cílů, které si na školách ukládá program FAST. Narážíme tedy na ne jedině průsečíky sociální práce s rodinou, školní sociální práce a programu FAST.

2.1.2. Přínosy školské sociální práce

Školní sociální práce je v mnoha zemích již zavedená nebo je alespoň v procesu zavádění. Zapojení sociální práce do procesu vzdělávání ve školském prostředí může přinést mnoho dobrého. Ukazuje se, že je přínosná při eliminování překážek ve vzdělávání, jakými např. jsou postižení, problémy s fyzickým a duševním zdravím, užívání drog, těhotenství dospívajících a problémy s učením, ale také i ohledně rodinných problémů včetně domácího násilí, rozvodů rodičů, zneužívání dětí, a problémů ve školském systému (diskriminace, šikana a nepřiměřená disciplína ze strany zaměstnanců). V souvislosti, s již zmiňovanou, nastalou situací pandemie koronaviru, mnoho dětí momentálně čelí těmto překážkám ve zvýšené míře nebo i nově, ačkoliv se jich to předtím nemuselo vůbec týkat. Můžeme si dovolit říct, že jen domácí násilí či rozvodovost se následkem koronaviru zvýšila. Narůstající počet těchto potíží v rodinách a v životech dětí by se tak logicky měla poptávat zvyšující potřeba činnosti školních sociálních pracovníků, kteří by měli pracovat minimálně s daným žákem, ale dále i s učiteli a rodiči a to právě přímo už ve škole. Mohou také ale vyhledávat další podpůrné programy ve škole či v komunitě a fungovat v rámci

multidisciplinárních týmů a zvyšovat tak pravděpodobnost vůbec nalezení ohrožených dětí a zlepšení jejich situace. Překonávání těchto překážek ve škole je pak v konečném důsledku také velkým benefitem nejen pochopitelně samotným dětem a jejich rodinám, ale také právě pro školu i celou společnost, protože se jedná o udržitelný rozvoj a prosperitu společnosti. (Skyba, 2019)

Opět bych se chtěla konkrétněji, ale jen krátce pozastavit i u tématu pandemie Covidu-19 a významnou rolí školských sociálních pracovníků, kteří na mnoha školách během pandemie působili v prvních liniích při pomoci rodinám. Zde čerpám z popisovaných zahraničních zkušeností, které zveřejnila SSWAA (School Social Work Association of America, 2020). Právě během koronakrizy byli školní sociální pracovníci potřebnější než kdy dříve. Škola totiž už není pouze místem, které slouží pro vzdělávání, ale stává se právě tím nejbližším, známým a bezpečným zdrojem pomoci pro rodiny. Školní sociální pracovníci v Americe byli vyzváni k tomu, aby poskytovali kontinuální podporu studentům, ale i jejich rodinám a dokonce celým komunitám, které se potýkají obtížnými životními situacemi, jako jsou např. ztráta zaměstnání, úmrtí členů rodiny či blízkých apod. Velkým tématem pro školní sociální pracovníky je také podpora duševního a emocionálního zdraví dětí i rodičů, řešení obav týkajících se dobrých životních podmínek, které jsou stále pro mnohé rodiny v dnešní době nejisté, ale také vyrovnávání se se stále se prohlubující společenskou nerovností. Pomoc také nabízeli žákům, kteří se ocitali v sociální izolaci, která byla právě pro covid tak charakteristická. Přinášeli pro ně specializované dovednosti v oblasti síťování a získávání zdrojů. Školní sociální pracovníci byli navíc styčnými body i v rámci školního prostředí, kde nabízeli podporu učitelům a zaměstnancům školy, kteří rovněž museli řešit své vlastní potřeby a potíže.

Školní sociální pracovníci na amerických školách zažili výrazně se zvyšující požadavky na jejich službu. V této době už nešlo jen o otázku připravenosti dětí na vzdělávání. Tito profesionálové komplexně zmírňovali traumatický dopad této krize na děti a jejich rodiny. Školní sociální pracovníci tedy v současnosti na amerických školách pomáhají i s uspokojováním základních potřeb rodiny. (School Social Work Association of America, 2020)

Jsou to pro dnešní rodiny opravdu těžké časy, kdy každý člověk, včetně dětí, denně prochází novými i starými výzvami. Je také důležité si uvědomit, že krize COVID-19 bude mít i dlouhodobé dopady na sociální, ekonomické, fyzické a emocionální blaho všech studentů, jejich rodin a zaměstnanců školy. Školní sociální pracovníci hrají důležitou roli

při zvládání současných výzev, vyrovnávání trvalých dopadů, a byli také připravováni na pomoc zvládání výzev spojených s podzimním návratem dětí do škol.

Z výše uvedeného textu jasně vyplývají přínosy školského sociálního pracovníka obecně. Můžeme také ale říci, že tento pomáhající profesionál je velkým benefitem i pro sociální práci s rodinou, jako takovou. V dnešní době nám jsou příklady z Ameriky, kde školní sociální pracovníci sehráli nezastupitelnou roli, skvělým příkladem. A nejspíše doby ještě nepominuly. Bohužel však není ještě jasné, jak přesně uvést tuto pozici do českého školního prostředí. Návrhem tohoto řešení vidím opět program FAST, kterému se bude věnovat už v následující kapitole. Program FAST by mohl být dobrým nástrojem v ruce školského sociálního pracovníka, který by pomocí něj mohl jistěji a za podpory už vzniklé metodiky, podpořené řadou výzkumů, potvrzující její úspěšnost, naplňovat svou funkci.

3. Program FAST

Třetí kapitola této práce pojednává o konkrétním inovativním programu, který má blízko k sociální práci aplikované ve školách a o kterém předně je tato práce. V těchto kapitolách se snažím představit tento program i s jeho specifiky, které jej dělají jedinečným a zřejmě i tak úspěšným. Samozřejmostí je i zmínění cílů programu a jeho metodiky. Nakonec v textu přináším i obraz typického průběhu setkání, kde jsem částečně mohla čerpat i z vlastní zkušenosti, jelikož jsem se sama účastnila několika FAST setkání v ČR. Na podporu tvrzení o úspěšnosti programu, příkládám i popis evaluace programu FAST a nakonec i výsledky některých výzkumů ze zahraničí na téma programu FAST.

3.1 Co je to program FAST

Families and Schools Together, neboli zkráceně FAST je název pro mezinárodně uznávaný, inovativní program, který je aplikován ve školách. Již podle názvu je možné si odvodit, že program podporuje spolupráci školy a rodiny. S pomocí intenzivního zapojení rodičů do programu, má FAST za cíl zlepšovat vztahy v rodinách, budovat vztah rodič – dítě, ale také podporovat resilience dětí. Tvůrci programu také vsázejí na to, že blaho dítěte zvyšuje i jeho schopnost učit se ve škole. (Kratochwill, 2004). Sama zakladatelka programu FAST popisuje, že je FAST spíše proces, „*nikoli pouhý program. Je to proces, v jehož průběhu dochází k posílení rodičovských kompetencí, k výchově rodin a bourání stereotypů.*“ (McDonald, 2018 s. 3).

Zakladatelkou programu FAST je Lynn McDonald, která je původně americkou klinickou sociální pracovnící a rodinnou terapeutkou. Záměrem Lynn McDonald pro vytvoření programu FAST bylo, vytvořit ohroženým dětem vlastní ochranné faktory, které by zvýšily jejich odolnost vůči stresu či nepřízní osudu. Zvýšit také jejich pohodu a tím do jejich života vnést další pozitivní faktory, a naopak pomoci dětem snížit a řešit dlouhodobé negativní vlivy. Tyto cíle zakladatelka zamýšlela naplňovat v programu nejen za pomoci profesionálů, jak je běžné v praxi pomáhajících profesí, ale primárně právě za podpory školy a zapojením rodičů těchto dětí. Víra ve schopnosti rodičů, býti primárními pečovateli svých dětí, je stálou a základní myšlenkou programu FAST. Právě tento základní znak programu jej činí aplikovatelným v každém prostředí. Rodiče přirozeně stojí před mnohými výzvami – od zdravotních problémů až např. po ekonomickou nejistotu, které ovlivňují schopnost poskytovat vše, co děti mohou potřebovat. Nicméně bez ohledu na to, kde na světě se nacházíme, tak téměř

v každých podmínkách rodiče své děti milují a chtějí pro ně to nejlepší. Z toho program FAST těží, jelikož podporuje rodiče i celé rodiny. Posiluje rodičovské kompetence, rozvíjí jejich sociální síť, které zahrnují školu i komunitu a vše tak, aby dítě mohlo prosperovat. Ačkoliv zmiňujeme jakousi univerzální aplikovatelnost, je potřeba ještě říci, že je to za předpokladu kulturní adaptace. Realizátoři programu FAST v jednotlivých zemích přizpůsobují program dle místní kultury, etnického původu, samozřejmě jazyku, ale také i socioekonomického statusu zúčastněných rodin. FAST musí být vždy přizpůsoben místním prioritám a potřebám. „Až 60 % programu lze přizpůsobit potřebám a prioritám různých komunit, kultur a místních podmínek.“ (Families and Schools Together..., © 2022).

Ačkoliv je program FAST u nás ještě nepříliš poznanou novinkou, v Americe byl spuštěn už v roce 1988 jako jeden z prvních preventivních programů a od té doby byl realizován ve více než 20 zemích po celém světě. Tato světová rozšířenost může být už sama o sobě známkou nějaké úspěšnosti. Program FAST se pyšní výjimečností, jistou odlišností, a hlavně zřejmě úspěšnou kombinací užívaných metod, narozdíl od jiných programů prevence a rané intervence nebo kurzů rodičovských dovedností. Velké pozitivum tohoto programu je také to, jakým způsobem je pojat. FAST je popisován jako holistický a systémový program, díky čemuž přesahuje tradiční preventivní metody zaměřené vždy jen na určitou patologii. Např. zatímco někde musí být zavedeny čtyři různé programy ke snížení školní neúspěšnosti, záškoláctví, delikvence a drogové závislosti, program FAST by mohl dosáhnout úspěchu ve všech těchto oblastech jako jediný program. (Families and Schools Together..., © 2022)

Úspěšnost programu FAST tkví v první řadě v **interakci s rodinou**. V rámci programu FAST se spojuje více rodin, a to prostřednictvím dynamických skupinek. Je podporován vznik vazeb uvnitř skupiny se záměrem vytvořit silně propojenou komunitu. Skupinová práce je nezastupitelnou součástí také v sociální práci, a tak nám jsou její výhody známy. Víme, že zde dochází k jevům, jako jsou přirozeně vzájemné předávání si informací, dodávání si naděje, rozvoj socializace, interpersonální učení, skupinová soudržnost a mnoho jiných pozitivních faktorů.

Dalším, na co realizátoři programu FAST vsázejí je, **učení praxí**, ne přednášení. FAST je vytvořen jako zážitkový program, kde jsou rodiny seznámeny s pozitivním rodičovstvím a pozitivním rodinným chováním. Teoretická základna tohoto učení se skládá z dětské psychologie, rodinné terapie i právě sociální práce.

Zmocnění rodičů. To je další významná charakteristika, kterou se FAST vyznačuje. Rodiče jsou bráni jako tzv. vůdci a mají určité pravomoce ve své skupince. Je tak podporována autorita rodičů u svých dětí. Zmocňování je docíleno např. jednoduchou technikou. Pokyny k aktivitám jsou organizátory předány zvlášť rodičům a ti pak předávají pokyny své vlastní rodině. Zmocňování klientů je v sociální práci vcelku běžné. Jde o základní rys antiopresivního přístupu sociální práce.

Záměrně poukazují na to, že program FAST je zjednodušeně řečeno eklekticky složený z různých metod, které jsou běžně využívány i v sociální práci, a které se ukazují jako velice funkční. *„Každá konkrétní aktivita vychází z výzkumů a není tedy zařazena náhodou. Rodinný stres (např. Hill, 1958; McCubin a Patterson, 1983), rodinné systémy (např. Alexander a Parsons, 1982; Minuchin, 1974), sociální podpora (např. Egeland, Breitenbucher a Rosenberg, 1980), behaviorální rodičovské techniky (např. Patterson, 1975)...“* (Kratochwill, 2004 s. 359). atd. (Families and Schools Together..., © 2022).

3.2 Cíle a hodnoty programu FAST

Z výše popsané charakteristiky už lze mnoho cílů tohoto programu vyčíst. Primární cíl programu je tedy podporovat žáky ve školním úspěchu. To je cíl, který je dosti obecný a z toho důvodu jsou stanoveny tzv. dílčí cíle, pomocí kterých se úkoly programu daří lépe naplňovat a které z hlavního cíle často vycházejí. Právě takovým dílčím cílem je propojit rodinu se školou. Proto také název Families and School Together. Zakladatelka věří, že jestliže se mezi školou a rodiči vytvoří partnerství, ve kterém se mohou obě strany spolehnout na vzájemnou důvěru, podporu a respekt, povede to k lepšímu prospěchu dětí ve škole. Je důležité, aby rodiče komunikovali se školou za účelem sdělování informací o dítěti s cílem eliminovat případné negativní jevy a společně efektivně předcházet negativnímu ovlivňování studijních výsledků. (McDonald, 2018; Sandanyová, 2008)

Jedním z dílčích cílů je také posílit rodinu. Posílit tedy samotný vztah rodiče s jeho dítětem a zlepšit fungování rodiny. Podpořit růst rodičů, aby tak měli dobrý vliv na dítě a stali se primárními preventivními prostředky pro své děti. „FAST posiluje rodinné vazby tím, že zvyšuje zájem rodičů o jejich děti, jejich průvodce, ostatní rodiny a zaměstnance školy“ (McDonald, 2018 s. 15).

Dalším významným dílčím cílem je podporovat sociální a emoční pohodu dětí. Aktivně zapojit rodiče do vzdělávání dětí doma i ve škole, hledání a rozvoj silných stránek dítěte a zlepšovat jeho chování. Rodiny se přirozeně potýkají v každodenním životě se stresem. Atmosféra v rodině, emoční stabilita rodičů a rodinného prostředí, to vše hraje důležitou roli ve školní úspěšnosti dětí. Program intenzivně podporuje společné aktivity rodiny, které pak navozují příznivé klima v rodině. FAST také „snižuje stres v rodinách a zanedbávání péče o dítě tím, že upevňuje vazby mezi rodinami, jejich školou a komunitou“ (McDonald, 2018 s. 15). Tímto tvrzením poznáváme, že cílem programu je tedy nejen upevnit vazby v jednotlivých rodinách, dále podporovat partnerství mezi rodinou a školou, ale považuje za velice důležité také propojit celou komunitu. V rámci programu průběžně nabízí příležitosti pro budování sociální podpory mezi dalšími rodiči, popř. podle potřeby propojit rodinu i příslušnými komunitními zdroji a sociálními službami.

Program FAST je založen na hodnotách. Je důležité, aby tyto hodnoty byli zřejmé každému, kdo implementuje program FAST, protože jsou základem programu. Proto se každý účastník zavazuje tyto hodnoty během setkání FAST a FASTworks dodržovat.

Konkrétně hodnoty programu FAST zní takto:

„Věřím, že:

1. rodiče mohou být primárními učiteli a vychovateli svých dětí,
2. rodiny jsou pro školní výkony dětí zásadní a rozhodující,
3. stres a sociální izolace snižují účinnost rodičovského působení; sociální podpora účinnost rodičů zvyšuje,
4. vztahy založené na vzájemné důvěře podporují schopnost rodiny využívat zdroje podpory,
5. pravidla a postupy organizací by měly vždy podporovat a směřovat k posílení vztahu mezi rodičem a dítětem, namísto podřízenosti nebo izolace rodičů od jejich dítěte,
6. školy by měly být vstřícné vůči všem rodinám,
7. zneužívání drog a alkoholu ovlivňuje úspěšnost rodin: prevence, intervence a léčba drogové závislosti zvyšují schopnost rodiny uspět,
8. spolupráce je nutným a důležitým prvkem, napříč celým systémem,
9. chudoba, rasismus a sexismus děti v jejich vývoji negativně ovlivňují.

A především věřím, že:

10. všichni rodiče milují své děti a chtějí pro ně lepší život.“ (McDonald, 2018 s. 100)

3.3 Metodika programu

Program FAST má tři fáze. Tyto tři fáze tvoří jeden cyklus FASTu. První fáze zahrnuje nastavení programu. Ve chvíli, kdy se škola rozhodne zapojit se do programu, musí určit člena personálu, který bude školním koordinátorem FASTu po dobu trvání programu (obvykle někdo, kdo odpovídá za styk s rodinou). Na školách pak probíhají akreditovaná školení, po kterém se začnou nabírat rodiny do programu.

Druhá fáze zahrnuje osm týdenních sezení pro rodiče a děti, které si níže popíšeme podrobněji. Zahrnuje také dotazníky před a po vyhodnocení požadované licenční smlouvou Middlesex University.

Třetí fáze zahrnuje po osmi týdnech reflexi a zpětnou vazbu.

Rodiny se pak mohou i nadále setkávat neformálnější způsobem po dobu až 22 měsíců – jde tzv. o FASTworks. (EEF, 2018 s. 6)

Program FAST probíhá na školách. A vzhledem k tomu, že i jednotlivé aktivity probíhají často ve třídě dětí, očekává se, že si děti i jejich rodiče vytvoří pozitivní asociace se školou. Do škol tento program přinášejí místní poskytovatelé, kteří jsou vyškolení a certifikovaní programem FAST®. Jde o 2,5hodinové odpolední setkání každý týden, a to po dobu osmi po sobě jdoucích týdnů. Původně byl program určen pro základní a střední školy, nyní už je v některých zemích dokonce rozšířen i na úroveň tzv. raného dětství, tj. pro děti od 0-5 let. Ve všech úrovních tohoto programu zůstávají hodnoty FAST stejné, některé aktivity jsou pouze upraveny takovým způsobem, aby rozvíjely a posilovaly věkově specifické ochranné faktory. Konečným účelem programu je podporovat v celé škole atmosféru rodinné angažovanosti a silné partnerství mezi rodiči a zaměstnanci školy. (McDonald, 2018; Families and Schools Together..., © 2022).

Účastníky jsou rodiny, které dobrovolně přijaly pozvání do programu FAST a to od školy, kterou navštěvuje dítě. Ze strany organizátorů je vytvořen tzv. FAST tým, který je tvořen následujícími členy:

- **školní průvodce**, ideálně např. třídní učitel daného ročníku. Nebo také školní sociální pracovník, vychovatel apod.
- **sociální průvodci**, tedy dva průvodci z dvou různých sociálních služeb působících v místní komunitě, kteří jsou schopni poskytovat odborné znalosti v problematice, kterou škola řeší

- jeden až dva **rodičovští průvodci**, tj. rodiče, jejichž dítě se v současné době programu FAST neúčastní. Po prvním cyklu by měla být tato role obsazena rodičem, který absolvoval program FAST (McDonald, 2018 s. 9)

Implementace programu FAST na střední škole se ještě mírně liší v tom, že padesát procent týmu musí tvořit průvodce z řad mládeže, konkrétně jde o studenty střední školy, na které program probíhá. Na střední škole je program FAST založen z iniciativy studentů. Opět to dělá program ještě unikátnějším, protože části programu a jednotlivé aktivity jsou vytvářeny nebo vedeny mladými. Cílem toho je „*podpořit mladé, aby dokázali zdravě volit a převzali odpovědnost za svůj život a kontrolu nad ním...avšak nikoliv kontrolu nad rodinou*“ (McDonald, 2020 s. 4). Tvůrci programu FAST věřili, že by měli mladí dostávat podporu, respekt a také příležitost vést. Z toho důvodu, je tedy FAST tým na rozdíl od týmu na základní škole ještě obohacen o

- **tři průvodce z řad mládeže**

FAST tým je zodpovědný za nábor a zapojení účastníků. Členové týmu mají prezentovat etnické a jazykové zázemí studentů ve škole.

3.3.1 Průběh typického FAST setkání

Typické FAST setkání má předem připravený průběh a neměnně uspořádaný a zážitkový program, který by měl probíhat každý týden stejně. Je to tak, aby si rodiny mohly osvojit jistou rutinu v setkáních a věděly, co je v podstatě čeká. To pak povede ke snížení stresu. Setkání vždy zahrnuje šest klíčových prvků, které mají za cíl posílit vazby uvnitř jednotlivých rodin, ale také dále navzájem mezi dalšími rodinami i mezi rodinou školou a komunitou. Jedná se o tyto:

- společné rodinné jídlo (vytváří vazbu mezi členy jednotlivé rodiny)
- čas pro páry nebo přátele (trénink aktivního naslouchání)
- svépomocná rodičovská skupina (vytváří vzájemné vazby mezi rodiči)
- čas jeden na jednoho, rodič – dítě (posiluje vazbu rodič- dítě)
- rodinné komunikační hry hrané u rodinného stolu
- tombola – každá rodina jednou vyhraje, reciproční aktivita.

Na začátku setkání probíhá prezence přicházejících rodin a jejich přivítání. Následuje tzv. čas u rodinného stolu, kdy na první setkání si rodiče se svým dítětem vytvoří rodinnou vlajku, která je charakterizuje. Hned tato první, vstupní aktivita už je zaměřovaná na podporování rodinné soudržnosti a vlastně pomáhá připravit se na následující aktivity. Tato vlajka má důležitou úlohu i pro další setkání – stává se důležitým symbolem označující rodinný stůl.

Součástí každého setkání je také společné jídlo. Na prvním setkání má toto na starosti tým FAST, ale další týdny už se v přípravě střídají rodiny. Tento úkol jednotlivých rodin nachystat své oblíbené jídlo pro další účastníky dodává členům i jistou důležitost, protože na konci setkání dostávají uznání, ve formě všemi podepsaného diplomu. Navíc rodiny pak o jídle rádi hovoří a třeba si i vyměňují recepty, a tak se tato aktivita stává i velice prospěšnou, co se týče podpory vytváření komunity. V dnešní době už není samozřejmostí, aby rodiny jedly pospolu. Důvodem bývá nedostatek času nebo také třeba nevypěstování si tohoto prospěšného návyku. Tato aktivita je skvělou příležitostí pro společné stolování. Jedná se tady opět o výlučně rodinnou aktivitu, která navíc posiluje i autoritu rodičů, jelikož jsou děti podporovány v tom, aby obsluhovaly své rodiče.

Dalšími aktivitami je na prvním setkání představení jednotlivých rodin a dále pokaždé vzájemné pozdravení se, společný zpěv FAST songu anebo třeba jen jednoduchý icebreaker. Tato část aktivit probíhá tak, že všichni účastníci, popř. také organizátoři stojí v kruhu. Pozdrav navozuje příjemnou atmosféru a pocit přijetí druhými. Dále ale aktivity nabízí společný zážitek a buduje se tak sociální kapitál skupiny. Důležité je, že se díky této aktivitě rodiny mají příležitost poznat. Součástí poslání programu FAST je totiž právě i to, budovat vztahy mezi rodinami ve skupině. „Když člen týmu projeví zájem o jméno rodiny, ukáže to na respekt, který má k rodině jako celku. Když rodiče představují své děti, posiluje to jejich roli hlavy rodiny.“ (McDonald, 2018 s. 34)

Ve druhé hodině setkání už rodiče a děti pokračují odděleně a v jiných místnostech při odlišných aktivitách. Generační rozdělení podporoval i rodinný terapeut Minuchin, o kterého se opírá velká část výzkumných pozadí aktivit FAST. Rozdělením dochází k posílení rodičovské role jako odlišné od role dítěte a neverbálně se tak vyjasňuje rodinná hierarchie. Rodiče jsou zapojeni do aktivity „Mezi čtyřma očima“ neboli přátelský rozhovor a „Rodičovské skupiny“, kde diskutují o tématech dle vlastního výběru, sdílejí rady o výchově. Prostřednictvím těchto aktivit se rodiče dětí stejného věku ve škole vzájemně poznají a očekává

se, že se budou častěji vracet do školy na další akce. Pro děti jsou připraveny rozličné aktivity přizpůsobené jejich věku. Dětský program není zařazen z důvodu zabavení dětí, aby rodiče mohli zažít něco poučného, jak se by se mohlo zdát. Ale dětský program během tohoto času by měl být vymyšlen vždy tak, aby děti měli příležitost zažít ve škole legraci, protože díky tomu roste jejich pocit pohody a sounáležitosti se školou. (Bos et al., 2018; McDonald, 2018). Na střední škole je v této fázi program pro mládež opět trochu obměněn. Souběžně s přátelským rozhovorem a rodičovskou skupinou, se středoškoláci oddělují a odchází na „setkání mládežnické skupiny FAST“. Mládežnické setkání probíhá tak, že si nejprve pomocí metody brainstormingu mladí účastníci sestaví seznam témat, které by chtěli probírat. Vybrané a dohodnuté téma či výrok následně po skončení mládežnické skupiny probírají s rodiči během aktivity „čas jeden na jednoho“. Rodičům je toto téma vzkázáno 15 min. před skončením jejich rodičovské skupiny a to proto, aby se na něj mohli také připravit. I v mládežnické skupině po vybrání tématu probíhá příprava na rozhovor s rodiči, diskuse, sdílení zkušeností apod. (McDonald, 2020).

Dále se děti opět připojí k rodičům a následuje jeden z nejdůležitějších částí programu, při kterém je umožněno rodičům a dětem strávit čas jenom spolu, a to bez zásahů a pravidel z venku. Toto jejich společné hraní nemá konkrétní cíl nebo určené hračky. *„Rodiče se nechávají vést dítětem a dovolují mu řídit hru“* (McDonald, 2018 s. 68). Rodiče procvičují, jak reagovat na své děti. Rodič je veden k tomu, aby věnoval plnou pozornost svobodným hrám dítěte a aby nekritizoval, nepřerušoval, nešéfoval ani neučil. Hrou je posílena vzájemná blízkost a roste pocit důvěry. Dítě je šťastné, že má plnou pozornost rodiče a oplácí mu to svou láskou. Tato aktivita trvá 15 minut a účastníci jsou vyzváni k tomu, aby společnou patnácti minutovou hru opakovali i každý den doma po celou dobu trvání projektu FAST. (Bos et al., 2018; McDonald, 2018). U mládeže na střední škole nejde o hru, ale vzájemnou komunikaci. Cíl je podobný a to, ukázat rodičům, jakým efektivním způsobem mohou svému dítěti poskytnou pozornost, jakou potřebuje. Rodič se svým dítětem probírá téma, které bylo vybráno na mládežnickém setkání. *„Pro vedení diskuse jsou dána komunikační pravidla: když mluví dítě, rodič nepoučuje, nesekýruje, nedává rady a nehodnotí.“* (McDonald, 2020 s 51). Pravidla jsou stanovena i pro dítě a týkají se toho, že nesmí urážet, křičet, odcházet a musí být zdvořilé. Jestliže si prostřednictvím této aktivity rodiče a jejich dítě odnese alespoň několik úspěšných interakcí a pozitivních setkání, zvyšuje to i jejich vzájemnou důvěru, schopnost vést rozhovor o důležitých tématech a snižuje to riziko vzniku problémů.

„Pro povzbuzení k účasti a setrvání v programu FAST slouží Tombola. Každý týden si jedna z rodin odnáší jako výhru košík naplněný dárky. Členové týmu vždy tajně vyberou jednu rodinu, pro kterou připraví koš vhodných darů, a tu „vylosují“.“ (McDonald, 2018 s. 73). Výherci této tomboly připravují jídlo na další setkání.

Na závěr každého setkání FAST se v kruhu účastníků, v přátelské a vřelé atmosféře oznamují plány na další setkání. Po seznámení s informacemi celá skupina provede závěrečný rituál, kterému se říká Děšť.

Obvyklý průběh programu je pozměněn během 5. speciálního setkání. Na toto setkání si FAST tým (obvykle právě sociální průvodce nebo odborník na danou oblast) připraví besedu, jejíž téma je vybráno podle podnětu rodičů a mělo by se týkat školy nebo záležitostí místní komunity. Přípravu besedy má obvykle na starosti připravit právě komunitní průvodce. V rámci besedy je pro rodiny připravena také aktivita, která se vztahuje na dané téma. Komunitní průvodce může téma dále rozvinout na rodičovské skupině, pokud o to bude požádán. Beseda trvá okolo 20-30 minut, a tak jsou všechny pravidelné aktivity zkráceny. Hlavním cílem tohoto setkání je dát rodičům i dětem příležitost, aby spolu během besedy mluvili jako rodina. „Příkladem možných témat je strach nebezpečí, šikana, (ne)gramotnost či informace o alkoholu a jiných drogách.“ (McDonald, 2018 s. 85)

3.4 Teoretická východiska programu FAST

Na jednotlivé aktivity, kterou jsou součástí programu se lze dívat i jako na metody sociální práce s rodinou. Žádná aktivita není do programu zařazena náhodou. Naopak je prověřená dlouholetou praxí a každá z nich má výzkumné pozadí. Celý program FAST je v podstatě postavený na řadě teorií sociální práce a sociální spravedlnosti. Představme si alespoň ty nejvýznamnější z nich, co se týče pozitivních dopadů na rodinu. (Families and Schools Together..., © 2022)

Díky zpracování **teorií rodinného stresu** autory Hillem (1949) a McCubbin s Patterson, (1983) je FAST sestaven tak, aby pomáhal rodinám zvládat stresory. Konkrétně např. tím, že vede rodiny k vytvoření rituálů, určené k posílení vazeb v rodinách a mezi nimi. Kromě toho FAST napomáhá rozvíjet podpůrné vztahy, které posilují sociální záchranou síť pro rodiny. Právě sociální podpora a naděje je podle zmíněných autorů ochrana pro rodiny před destruktivním chováním, způsobené častými, akutními stresory. (Families and Schools Together..., © 2022)

Další teorií, na které je program FAST postaven, je **sociálně ekologická teorie**. Ta je zpracována autorem Bronfenbrenner, (1979) a předpokládá, že se děti vyvíjejí ve vícevrstevném ekosystému. Ten podporuje jejich schopnost navázat vztah nejprve s rodiči, pak se širší rodinou a následně až se školou a společností. Zdůrazňuje se role rodičů jako rodinných vůdců. FAST je navržen tak, aby podporoval roli rodičů jako rodinných vůdců, vytvářel vztahy v rodinách a mezi nimi a budoval sociální kapitál mezi rodinami, školami a komunitou. Ve všech aktivitách FAST je kladen důraz na rodinnou hierarchii a posílení rodičovských kompetencí. (Families and Schools Together..., © 2022)

Teorie rodinných systémů je teorií lidského chování, která definuje rodinnou jednotku jako komplexní sociální systém, ve kterém členové interagují, aby vzájemně ovlivňovali své chování. I tato teorie je s celým programem FAST silně svázaná a na jejím základě je vytvořeno mnoho aktivit programu. Výzkumníci (Alexander & Parsons, 1982; Minuchin, 1974; Satirová a kol., 1991) prokázali, že určité pozitivní akce v každodenním životě mohou pomoci v tom, aby děti v rodinách prosperovaly. Např. aktivity jako společné jídlo, pohostinnost, ale i komunikační hry apod. jsou v programu zařazeny z toho důvodu, aby poskytovali rodičům mnoho příležitostí naučit se a praktikovat pozitivní chování, které pomáhá vytvořit zdravé a někdy i pro ně nové vztahové vzorce v rodinách. (Families and Schools Together..., © 2022)

Základním konceptem programu FAST je **posilování postavení rodičů** spolu s přesvědčením, že rodiče jsou schopni být primárními učiteli a vychovateli svých vlastních dětí. FAST buduje podporu rodičů, důvěru mezi školami a marginalizovanými komunitami a poskytuje dětem a rodinám ochranné faktory a silnou sociální síť. Prostřednictvím zkušeností a koučování získávají nově zmocnění rodiče dovednosti a sebevědomí, které potřebují k vedení a motivaci svých dětí a zároveň snižují konflikty. Přínosem pro děti je tak díky tomu dobrý prospěch ve škole, ale i pocit bezpečí a zvýšení sebevědomí. (Families and Schools Together..., © 2022)

V neposlední řadě výzkum, na základě kterého se FAST inspiroval k budování zdravých rodinných pout, je **výzkum vývoje mozku** od autorů Shonkoffa a Phillips (2000). Tento výzkum pomáhá pochopit, proč a jak rané zkušenosti dětí výrazně ovlivňují jejich celoživotní schopnosti a chování. Předkládá jasné důkazy o dopadech raných životních zkušeností na schopnost dítěte učit se, rozvíjet zdravé vztahy, a nakonec vést produktivní a naplňující život. FAST je navržen tak, aby poskytoval opakované, emocionálně poutavé

zážitky pro děti a rodiče, které posilují lásku, respekt a podporu v rodinách. (Families and Schools Together..., © 2022)

3.5 Měření úspěšnosti

Úspěch každého projektu může být posouzen pouze v případě, že je hodnocen. Evaluaci je nutné naplánovat ještě před začátkem realizace programu. Program FAST má vytvořen originální evaluační postup, který byl vyvinut zakladatelkou programu Dr. Lynn McDonald ve spolupráci se Stephenem Billibgem (Statewide FAST Initiative in Wisconsin, 1990) a který byl následně revidován, prohlouben a doplněn. (University of Wisconsin-Madison, 2002) Hodnocení se provádí před a po každém cyklu FAST. Zhodnocuje se efektivita programu a identifikují se příležitosti ke zlepšení. Tato zjištění jsou shromažďována a tabulkována na národní úrovni, aby se neustále vyhodnocovala a vyvíjela. Proces hodnocení byl znovu revidován s financováním ministerstva spravedlnosti McDonaldem s Dr. Paulem Mobergem. (Families and Schools Together..., © 2022)

Evaluace je postavena na hodnocení dvou nezávislých stran – učitelů a rodičů. Každý z nich tedy vyplní dotazníky navržené speciálně pro měření FAST cílů. Jeden před zahájením programu (pre-test) a následně po osmítýdenním cyklu druhý (post-test). Rodičům je dotazník uzpůsoben tak, aby odpovídali na otázky týkající se sociálních vztahů, sociální opory, zapojení do vzdělávání dítěte, sebeuplatnění, rodinného prostředí a chování dítěte. Učitelé vyplní dotazník o chování a studijních výsledcích dítěte a o zapojení rodičů do vzdělávání dítěte. Na závěr obou dotazníků je požadována také zpětná vazba a vyjádření spokojenosti s programem. (McDonald, Doostgharin, 2013)

Po vyplnění pre i post dotazníků jsou hodnotící materiály zaslány k analýze do „The FAST Project“ v Londýně. Souhrn a interpretaci dat vždy vytváří nezávislý, přidělený hodnotitel. Z důvodu ochrany důvěrnosti je každé rodině přiděleno identifikační číslo. Toto číslo přidělí člen týmu FAST odpovědný za koordinaci sběru dat. Tímto číslem je rodina identifikována na všech programových dotaznících. Čísla umožňují pracovníkům evaluace porovnat pre i post dotazníky rodičů a učitelů. (McDonald, Doostgharin, 2013)

3.6 Výsledky výzkumů ze zahraničí

Existují důkazy o důležitosti školní prevence a služeb školní intervence v předcházení vzniku problémů mezi rizikovými studenty. Nejnovější Politika sociální mobility zdůrazňuje důležitost zapojení rodičů do učení pro malé děti. Melhuish (2010 in EEF) svým výzkumem potvrzuje, že jeden z největších faktorů ovlivňující raný vývoj dítěte je to, co se děje doma. Bohužel zejména u znevýhodněných dětí je méně pravděpodobné, že budou mít podporu rodičů, kterou potřebují. Tito rodiče totiž často mají menší pravděpodobnost, že budou mít správné informace a nástroje na podporu rozvoje svých dětí. „*V důsledku toho si tvůrci vzdělávací politiky a další odborníci začali uvědomovat důležitost prevence pro národní vzdělávací cíle a volali po iniciativách školské reformy, které by do probíhajících školních aktivit začlenily programy prevence a včasné intervence založené na výzkumech*“ (Kratochwill et. al., 2009 s. 246).

Právě program FAST byl označen Ministerstvem spravedlnosti USA a úřadem pro soudnictví ve věcech mládeže a delikvence jako „příkladný“ modelový program založený na důkazech. Každá technika použitá ve FAST je založena na výzkumu financovaném Národním institutem duševního zdraví. Jedná se o výzkumy zahrnující vývoj dítěte a reakce rodiče-dítě, rodinné systémy, sociální podpora a chudoba. Bezprostředně po osmitýdenním programu došlo k pozitivním výsledkům. Skóre SDQ pro „celkové obtíže“ (představující riziko poruch duševního zdraví) bylo nižší a prosociální chování (pozitivní chování a interakce, jako je pomoc a utěšování druhých, sdílení a spolupráce) bylo mezi intervenčními školami vyšší než v kontrolních školách. (Bos et al., 2018; EEF, 2018; Kratochwill et. al., 2009)

Existují značné důkazy o tom, že FAST může pozitivně ovlivnit děti a jejich rodiny v sociální a behaviorální oblasti. Program FAST má vestavěný hodnotící prvek, kde se pomocí standardizovaných dotazníkových opatření hodnotí sociální, emocionální a behaviorální vývoj dětí – vedle zapojení rodičů a rodinných vztahů – před a po intervenci. (EEF, 2018)

Studie z USA ukazují snížení stresu v rodině, který si sami uvádějí, lepší rodinné vztahy, snížení potíží ve škole (Ackley a Cullen, 2010) a zlepšení klinických příznaků, jako je snížení poruch chování, úzkosti a zlepšení pozornosti po intervenci programu (McDonald et al., 1997). Kromě těchto důkazů bylo na FAST provedeno aktuálně šest randomizovaných kontrolovaných studií (RCT) v USA a každá identifikovala mírný dopad. Layzer a kol.

(2001) zkoumali účinnost FAST mezi nízkopříjmovými, rizikovými, městskými afroamerickými rodinami a zjistili významná zlepšení ve zprávách učitelů a rodin o chování a sociálních dovednostech dětí FAST a snížení agresivity po jednom roce sledování ve srovnání s dětmi v kontrolní skupině. Mnozí odborníci tvrdí, že iniciativy, jako je FAST, musí být zakotveny ve školních systémech a diskutují o výzvách efektivní implementace takových programů. (EEF, 2018)

3.6.1 Zkušenosti účastníků

Nejnovější randomizovaná studie, která probíhala na veřejných školách ve Filadelfii (Gonzales et. al., 2018) předkládá některé konkrétní výpovědi účastníků. *„Všichni dotazovaní, včetně většiny účastníků FAST, vyjádřili pozitivní názory na program FAST. Respondenti hovořili o různých způsobech, kterými FAST prospěl jejich rodinám díky skupinkám zaměřeným na rodinu. Mnoho účastníků uvedlo, že FAST zlepšil jejich komunikaci s učiteli a řediteli jejich dětí.“* (Gonzales et. al., 2018 s. 20). Díky programu se rodičům povedlo vytvořit pevnou komunitu, prostřednictvím které si sdíleli recepty, volná pracovní místa a další zdroje o rodičovství, bydlení a zaměstnání apod.

Stručně řečeno, program FAST má za následek některé pozitivní vlivy na rodinu a má potenciál zlepšit vztahy mezi rodiči a školou a rozvíjet ochranné faktory pro děti ohrožené rozvojem SED. Sami účastníci nejčastěji zmiňují jako největší benefit programu možnost setkat se s ostatními rodiči a navzájem se od sebe učit. (Gonzales et. al., 2018; Kratochwill et. al., 2009)

3.7 Program FAST v českém prostředí

Program FAST se dostal i do českého prostředí primárně zásluhou bývalého psychologa Richarda Kořínka. Ten byl v roce 2015 se svým synem pozván, aby se programu FAST zúčastnili jako rodina ve spojených státech. Richard Kořínek považoval program za zajímavý a užitečný i pro Českou republiku. Podařilo se mu zde projekt prosadit a ve spolupráci s katedrou Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého program zrealizovat. Poprvé se program FAST aplikoval na české škole v roce 2021 a to se zpožděním, které zapříčinila globální pandemie. Uzavírání škol a mnoho dalšího výrazně bránilo realizaci projektu a celkově se projekt prodloužil o 11 měsíců. Nakonec ale díky úspěšnému dokončení prvních dvou cyklů programu, které absolvovalo 18 českých rodin, se stala česká republika 22.

zemí, která zavedla program FAST. (Families and Schools Together..., © 2022)

4. Metodologie výzkumu

Tato diplomová práce je zaměřena na inovativní program FAST. V teoretické části diplomové práce jsem se pokusila zejména seznámit s inovativním programem FAST, který byl pilotně zahájen i na českých školách. Dále jsem se také zabývala i školskou sociální prací, se kterou očividně tento program přímo souvisí. V této části najdeme metodologickou stránku výzkumu, pomocí které jsem zjišťovala přínosy programu pro sociální práci. Záměrem tohoto výzkumu je pomocí zjištěných přínosů se podílet na popularizaci tohoto programu v ČR a hlavně v oblasti sociální práce s rodinou. V případě tohoto výzkumu zjišťuji od dotazovaných subjektivní zkušenosti s programem, jejich hodnocení přínosů programu pro rodinu a osobní názory na zapojení sociálních pracovníků do programu a navázání další spolupráce sociální práce se školou.

4.1 Cíl a výzkumné otázky

Cílem je zjistit přínosy programu FAST. Z teoretické části nám jsou již mnohé přínosy programu zřejmé. Avšak pomocí výzkumu této práce se zaměřuji na přínosy pro sociální práci s rodinou, které shrnují samotní sociální pracovníci a další participanti, jež se účastnili tohoto programu probíhajícího na českých školách. Hlavní výzkumný cíl tedy zní: Jaké jsou přínosy programu FAST pro sociální práci s rodinou? I tak může být tato oblast značně rozsáhlá, proto jsem si stanovila i dílčí výzkumné cíle.

Hlavní výzkumná otázka vyplývající z tématu práce:

- 1) Jaké jsou přínosy programu FAST pro sociální práci s rodinou pohledem dotazovaných?
 - Cílem je zjistit a popsat jakým způsobem by pomocí tohoto programu mohli sociální pracovníci pozitivně ovlivňovat fungování rodin.

Dílčí výzkumné otázky související s realizovaným výzkumem:

- 1) Jakým způsobem může sociální pracovník v programu FAST působit pohledem dotazovaných?
 - Cílem je zjistit a popsat jakou roli v tomto programu může sehrát sociální pracovník a jakou přidanou hodnotu může mít pro program sociální pracovník, který se do programu zapojí.

- 2) Jak může program zlepšit a podpořit zdravé fungování rodin pohledem dotazovaných?
 - Cílem je zjistit a popsat pomoci jakých podpůrných metod a aktivit v rámci programu FAST, jež jsou sociálním pracovníkům v sociální práci také vlastní, můžou pracovníci v rámci tohoto programu rodinám pomáhat a podporovat tak zdravé fungování rodiny.
- 3) Jak mohou prostřednictvím programu FAST sociální pracovníci navázat do budoucnosti další spolupráci s problémovými rodinami pohledem dotazovaných?
 - Cílem je zjistit a popsat, zda je možné a jakým způsobem by to bylo, aby sociální pracovníci nabídli potřebným rodinám svou pomoc a další spolupráci na řešení jejich problému. Zjistit, jestli program může za pomoci sociálních pracovníků sloužit k ranému zachycení problémů v rodině a následnému společnému hledání řešení.
- 4) Jak by mohl program FAST přispět v rozvoji sociální práce ve školním prostředí pohledem dotazovaných?
 - Cílem je zjistit, zda by mohl právě tento inovativní program FAST pomoci v rozvoji školské sociální práce, protože by mohl být praktickým příkladem toho, jak by mohla vypadat konkrétní práce školního sociálního pracovníka.

4.2 Metoda sběru dat

Pro tento výzkum jsem zvolila standartně užívanou kvalitativní metodu sběru dat, a to polostrukturované rozhovory. Tento kvalitativní přístup jsem zvolila vzhledem k povaze výzkumu. I např. autoři Strauss a Corbinová (1999) popisují tento přístup jako právě nejvhodnější k odhalení něčí zkušenosti s určitým jevem. Typ polostrukturovaného rozhovoru, kterému se v odborné literatuře také přezdívá „rozhovor pomocí návodu“ má předem danou strukturu a témata, kterých je potřeba aby se výzkumník držel a však je zde i prostor pro vlastní formulaci a volné pořadí otázek i pro doptávání se během rozhovoru podle aktuálního sdělení komunikačního partnera.

Předem jsem pečlivě připravila seznam okruhu otázek, které vycházejí z dílčích výzkumných otázek. Při vedení polostrukturovaných rozhovorů jsem se pak tohoto okruhu držela. Tazatelské otázky přikládám do příloh.

Seznam okruhu otázek:

- Úvodní a otevírací otázky
- Osobní zkušenost s programem FAST
- Role sociálních pracovníků při realizaci programu
- Průběh 5. setkání
- Zpětné vazby účastníků na program FAST
- Další spolupráce rodin se sociálními pracovníky
- Přínos programu FAST pro sociální práci i pro školskou sociální práci

Příklady konkrétních otázek:

- „Jaká byla vaše role při realizaci programu FAST?“
- „Jakou funkci ve vašem týmu zastával sociální pracovník?“
- „Na jaké aktivity byly z vaší zkušenosti nejpozitivnější zpětné vazby od rodin?“
- „Jaké užitečné informace si myslíte, že si rodiny mohli z 5. speciálního setkání odnést?“
- „Jakou zpětnou vazbu jste v průběhu jednotlivých setkání od účastníků dostávali?“
- „Jak si myslíte, že program FAST mohl jednotlivé rodiny pozitivně ovlivnit?“
- „Vznikal během programu prostor i pro bližší setkání sociálních pracovníků s rodinami a předávání užitečných informací pro rodinu?“
- „Čím je podle vás přínosné, že se sociální pracovníci takto zapojili do „školního“ projektu?“

4.3 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor jsem vybrala pomocí účelového prostého výběru. Jedná se o nejpoužívanější metodu kvalitativního přístupu, kdy se účastníci výzkumu vyhledávají cíleně podle jejich určitých vlastností. Tuto metodu jsem považovala za nejvhodnější z důvodu malého počtu vhodných participantů pro tento výzkum. Je tomu tak kvůli tomu, že inovativní program FAST v českém prostředí začal probíhat teprve od června roku 2021 a stále se ještě jedná o pilotní běhy programu. Z toho důvodu se do něj ještě nezapojilo příliš mnoho osob ze strany organizátorů. Navíc ne všichni z účastněných na tomto programu splňují i další kritéria pro náš výzkum.

Kritéria pro výběr participantů výzkumu:

- Účast na dvoudenním výcviku fáze I s týmem FAST
- Účast na setkání FAST fáze II po dobu 8 týdnů
- Aktivní zapojení se do programu FAST
- Dobrovolné zapojení se do výzkumného šetření

Participantů byli zkontaktovaní a vyhledáni díky zprostředkovanému kontaktu na ně od programového koordinátora pro Českou republiku. Participantů byli osloveni emailem, popř. pomocí sociální sítě, s prosbou o součinnost na tomto výzkumu. Ačkoliv jsem vyvinula úsilí získat 10 participantů, ne všichni měli zájem se účastnit. Nakonec se výzkumu účastnilo 7 participantů.

Vzhledem k zachování anonymity participantů, jsem změnila pro účel výzkumu jejich jména. Podrobnější informace o jednotlivých participantech jsou shrnuty v následující tabulce.

Tabulka č. 1 Informace o participantech

Značka	Jméno	Počet cyklů FAST, kterých se účastnil	Role v programu FAST	Profese
Participant A	Anna	6	Komunitní průvodce	Odborná asistentka na univerzitě
Participant B	Helena	1	Advokát mladých	Pedagožka
Participant C	Sandra	3	Komunitní průvodce	Sociální pracovnice/lektorka v SS
Participant D	Milan	3	Komunitní průvodce	Pastorační asistent
Participant E	Simona	3	Komunitní průvodce	Sociální pracovnice
Participant F	Karin	1	Zástupce mladých	student
Participant G	Petr	1	Zástupce mladých	student

Zdroj: vlastní

4.4 Realizace a postup sběru dat

Rozhovory s participanty probíhaly v červnu a červenci roku 2023. Všichni participanti byli požádáni o součinnost na tomto výzkumu emailem, popř. pomocí sociální sítě, ale někteří z nich byli osloveni již předtím a to v rámci osobního setkání v průběhu realizace programu FAST na jedné ze škol. Participanti byli velice ochotní a někteří sami nabízeli své zkušenosti. Rozhovory pro účel tohoto výzkumu proběhly převážně online a dva z nich i osobně. Nabídla jsem participantům obě možnosti a volbu pro ně vhodnější varianty jsem nechala na nich. Z výše uvedené tabulky je patrné, že celkový výzkumný soubor je tedy tvořen 7 participanty. Pěti ženami a dvěma muži. Osobní rozhovory probíhaly v Olomouci a online rozhovory přes aplikaci Zoom. Před samotným rozhovorem jsem participanty předem seznámila s účelem rozhovoru, tématem práce a jeho cíli a mimo jiné také s okruhem otázek. Všem participantům bylo sděleno ubezpečení o zachování jejich anonymity. Dále byli požádáni o jejich souhlas s nahráváním rozhovoru na diktafon. Všichni participanti s nahráváním souhlasili. Nahrávky všech rozhovorů jsou uschovány. Před začátkem rozhovoru s jednotlivými studenty jsem se rozhodla je krátce seznámit i s cíli sociální práce, náplní práce sociálních pracovníků apod. A to z důvodu, aby si ujasnili, o čem sociální práce je a co sociální pracovník dělá a oni tak mohli lépe odpovídat na některé z otázek. Jednotlivé rozhovory trvaly okolo 25–50 minut. Během rozhovorů panovala přátelská a uvolněná atmosféra. Po uskutečnění všech rozhovorů jsem pomocí audiozáznamu provedla podrobnou a doslovnou transkripci. Přepsané rozhovory jsem následně vyhodnocovala pomocí otevřeného kódování.

4.5 Etika výzkumu

Při realizaci výzkumu jsem dbala na dodržování základních etických principů. Účast participantů na výzkumu byla dobrovolná. Všichni participanti byli předem informováni o účelu výzkumu a seznámeni i s obecným okruhem připravených otázek pro rozhovor. Účastníci rozhovoru byli také ubezpečeni o důvěrném zacházení s jejich osobními údaji. Z toho důvodu byli pro záměr výzkumu změněny participantům jména. Z prezentovaných výsledků, s ohledem na dodržování etických principů, není patrné, co který participant v rozhovoru zmiňoval.

Dále byly dodrženy principy týkající se řádného citování a odkazování a zásady zpřístupnění práce a výsledků výzkumu účastníkům, v případě, že o to projeví zájem.

4.7 Metoda analýzy dat

Množství dat získaných z podrobné transkripce jsem se nadále snažila systematicky analyzovat a interpretovat. Záměrem analýzy bylo odhalit témata, pravidelnosti, pojmy, emoce a vztahy, ale hlavně najít odpovědi na výzkumnou otázku, popř. na dílčí výzkumné otázky, které hlavní výzkumnou otázku konkretizují. Zpracování dat probíhalo nejprve pomocí otevřeného kódování a následně pomocí kategorizace. Lojdová popisuje toto kódování jako „operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem. Při otevřeném kódování je text jako sekvence rozbita na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.“ (Lojdová, 2014 s. 9).

Následně jsem jednotlivé kódy seskupovala podle podobnosti nebo jejich vzájemné souvislosti a vytvářela tak kategorie, které příslušely stejnému jevu. Vznikly tak 4 kategorie, složené z jednotlivých kódů, které jsem pomocí techniky „vyložení karet“ interpretovala.

Pro lepší přehlednost uvádím tabulku, ve které lze vidět jednotlivé kategorie i subkategorie s přiřazenými kódy. Jednotlivé zakódované texty z rozhovorů, patřící ke kódům, příkládám do přílohy.

Tabulka č. 2 Axiální kódování

Kategorie	Subkategorie s kódy
Sociální pracovník v programu	Úloha sociálního pracovníka v programu <ul style="list-style-type: none">• Nabídka služeb• Podpora, motivace• Práce s rodičovskou skupinou, koučování• Vytvoření bezpečného prostředí• Organizace 5. speciálního setkání• prevence
	Limity pomoci sociálního pracovníka <ul style="list-style-type: none">• žádost o pomoc je stigma• pocit kontroly• obavy z přiznání• neochota účastníků• neznámost sociálního pracovníka

	<p>Praktické využití sociálního pracovníka</p> <ul style="list-style-type: none"> • potřeba podpory a rady • rozšíření obzorů • monitorování potřeb • práce s rodiči • organizace besedy • posílení komunikačních schopností rodičů • doprovázení rodičů • nabídka další pomoci • zprostředkování kontaktu • reprezentování sociální práce
<p style="text-align: center;">Podpora zdravého fungování rodiny</p>	<p>Oblasti pozitivního působení programu na rodinu</p> <ul style="list-style-type: none"> • sdílení náročných životních situací – podpora • učení se od druhých • naslouchání dětem • otevření těžkých témat • vzájemná podpora • vědomé trávení času s rodinou • budování komunity
	<p>Přínosy pro rodinu</p> <ul style="list-style-type: none"> • možnost srovnání • otevření nových témat • kvalitně strávený společný čas • umění komunikace • možnost sdílení • pocit podpory od ostatních • vytržení ze stereotypů • otevření světa dětí • zjištění, že na to nejsou sami • Poznání prostředí, ve kterém se dítě denně pohybuje • Prohloubení vztahů v rodině
	<p>Komunita</p> <ul style="list-style-type: none"> • Navázání nových kontaktů • Interakce v přirozeném prostředí • Vytváření nových přátelství • další setkávání účastníků • pravidelné setkávání • organizace dalších aktivit

	<ul style="list-style-type: none"> • zapojení se do školních akcí
Budoucí spolupráce	<p>Hodnocení rodin</p> <ul style="list-style-type: none"> • na začátku skepse, následně pochopení a pochvala • kladné reakce • ocenění pohledu druhých • vděčnost za společně strávený čas s rodinou • viděli v tom smysl • vděčnost za prohloubení vztahů • těšení se na program • vděčnost za možnost sdílení se
	<p>Otevřenost</p> <ul style="list-style-type: none"> • částečná uzavřenost u některých účastníků • ochota dozvědět se víc • otevření se • vytvoření důvěrného prostředí
	<p>Poptávka po další pomoci</p> <ul style="list-style-type: none"> • zájem dozvědět se o oblasti práce sociálního pracovníka • zájem dozvědět se více o práci se třídou • vědět o možnostech podpory ze strany sociálních služeb • posílení komunikačních kompetencí • pokračování rodičovských skupin v rámci sociální služby • žádná urgentní potřeba pomoci
Sociální pracovník do školy	<p>Důvody zájmu o sociálního pracovníka do školy</p> <ul style="list-style-type: none"> • nový pohled • podpora rodin • podpora učitelů v práci se třídou • prevence • reprezentace sociální práce • práce se žáky • podpora v oblasti vztahů ve škole
	<p>Přínos programu pro sociální práci</p> <ul style="list-style-type: none"> • přímý kontakt s rodinami v přirozeném prostředí • rozšíření obzoru a pole působnosti sociálních pracovníků – ŠSP • prevence v této oblasti nutná • rozšíření povědomí o sociálních službách

	<ul style="list-style-type: none">• včasná intervence• zdroj inspirace• spolupráce a propojení se školou• multidisciplinarita
--	--

Zdroj: vlastní

5. Interpretace dat

Primárně jsem se snažila ze získaných dat najít odpovědi na dílčí výzkumné otázky, které jsem si na začátku stanovila. Právě i s ohledem na tyto otázky jsem vytvářela jednotlivé kategorie a subkategorie, které vznikly na základě analýzy rozhovorů. Následující interpretace dat je tedy i odpovědí na stanovené dílčí výzkumné otázky.

DVOI Jakým způsobem může sociální pracovník v programu FAST působit pohledem dotazovaných?

Sociální pracovník v programu

Úloha sociálního pracovníka v programu FAST

Ačkoliv nebyl součástí každého FAST týmu sociální pracovník, participanti prakticky anebo i teoreticky popisovali úlohu sociálního pracovníka, kterou v tomto programu má/ může mít a nezpochybňovali, že přítomnost sociálního pracovníka je důležitá anebo minimálně velice přínosná. Ze zkušenosti participantů, nejdůležitějším úkolem sociálního pracovníka bylo, být součástí rodičovské skupiny. *Rodičovská skupina je takovým největším prostorem, kdy jako dochází tady k těm osobním kontaktům a dá se i tak jakoby podchytit. „Tohle by mohl být pro vás problém, jestli s tímhle bojujete můžeme se o tom pobavit potom dál“.* (Participant A)

A v této rodičovské skupině podle participantů má pak sociální pracovník nejlepší pole působnosti. Nejenže tedy jde o svépomocnou skupinu, kde primárně jde o to, že rodiče se navzájem sdílí, radí si, podporují se atd. Ale participanti popisují, že díky tomu, že je přítomný i sociální pracovník, může zde i on rodiče směřovat, podporovat, motivovat, naslouchat jim a byl zde prostor i na předávání kontaktů či nabídku dalších služeb. *V okamžiku, kdy by potřebovali nějakou podporu nějaké sociální služby, tak jim říct, my jsme tady, nabízíme tohle a tohle anebo jsme schopni vám jakoby zprostředkovat i kontakty na jiné sociální služby.* (Participant A)

Někteří participanti vnímali jako přínosné právě i to, že sociální pracovník, tak jako samotní rodiče přicházeli zvenčí. Většina participantů se shodla na tom, že je výhodou, když ten sociální pracovník je tam vnímán jako nezávislý. *Oni ho vnímají jako člena tady toho týmu, který je má podpořit, ale zároveň je jakoby nezávislý na nějakém tom hodnocení a*

vnímají ho jako objektivnějšího. (Participant B). Jako výhodu sociálního pracovníka v rodičovské skupině participanti tedy shrnovali i to, že vyloženě nehájí školu a zároveň problém, který rodiče mohou skupině svěřit, nevrhá žádné světlo na jejich dítě ve škole. Nehledě na to, jak by jednotliví učitelé mohli být také objektivními, můžeme se z rozhovorů domnívat, že to určitě je faktor, který na rodiče působí, a možná díky kterému prostě sociální pracovník dosáhne větší důvěry u rodičů. Alespoň takto to popisují někteří participanti.

Právě zprostředkování kontaktů byla nejvíce skloňovaná úloha náležící sociálnímu pracovníkovi. Participanti vnímali hodnotu sociálního pracovníka v tom, že zná a orientuje se v nabídce sociálních služeb v dané lokalitě a spoléhají se na to, že minimálně ví, kam v případě potřeby může potřebné rodiny s problémem nasměrovat. *Strašně jako kdyby fajn je to v tom, že většinou ten sociální pracovník zná ty služby v Olomouci pro tu danou skupinu lidí, takže vlastně v momentě, kdy by se tam něco..já nevím, jakože ten program je napsaný v tématu sociálně patologických jevů, tak kdyby se tady něco objevilo, tak dokáže jako kdyby pomoc nebo má minimálně přehled kam třeba ty rodiče nasměrovat.* (Participant E)

Dále participanti mluvili o zkušenostech sociálního pracovníka v práci s lidmi, komunikaci atd. díky které mohou v programu přispívat k vytvoření bezpečnějšího prostředí pro sdílení a otevření se účastníků. *Když jsou někde v nějaké rodině, ty vztahy fakt jakože špatný, že by do toho šla fakt rodina, která má jako ty problémy fakt jako viditelný, tak si myslím, že tam byl hodně užitečněj ten člověk. Protože by vlastně měl už nějakou odbornou praxi s takovýma lidma pracovat.* (Participant F)

Participanti také zmiňovali úlohu sociálního pracovníka v organizaci nebo zprostředkování hosta pro realizaci 5. speciálního setkání, jehož téma si volí sami rodiče s dětmi, dle vlastního zájmu. Setkání hodně závisí na zvoleném tématu a odbornosti sociálního pracovníka, ale participanti vnímají, že zde má sociální pracovník také možnost působit zejména preventivně. *Rodiče si vyžádali přednášku... Že chtěli poradit... Takže vyloženě že chtěli tu podporu.. teoretickou. spíš si tak jako potřebovali jakoby ujasnit, rozšířit obzory tady z téhle oblasti, podpořit jak pracovat jakoby dál s dětmi v rodině.* (Participant A). Někteří participanti si také ale všimli, že sociální pracovník na rodičovských skupinách monitoroval potřeby rodin, na základě čehož pak i doporučoval výběr tématu na toto 5. setkání.

Všichni participanti se shodovali na tom, že účastníci jednotlivých programů nebyli nijak zvlášť postihnuti sociálně patologickými jevy, jednalo se, dle jejich slov o převážně

dobře fungující rodiny. To bylo také častým důvodem toho, že dle participantů nemuselo být sociálního pracovníka tolik potřeba. *Pokud by se tam realizoval ten program, tak ta podpora těch sociálních pracovníků fakt byla klíčová asi.* (Participant A)

Limity pomoci sociálního pracovníka

Někteří participanté výzkumného šetření sdělovali konkrétní příklady toho, kdy pomoc sociálního pracovníka se nemusí setkat s úspěchem z následujících důvodů. Participanté sdělovali, že říct si o pomoc je v české společnosti stále velké stigma anebo jednoduše panuje strach z toho, přiznat si, že se by rodina s něčím mohla mít problém.

Dalším limitem sociálního pracovníka dle participantky může být také to, že je to vlastně v rukou účastníků. Sociální pracovník nabídne pomoc všemi možnými prostředky, ale stejně rozhodující tah zůstává na účastníkovi, jenomže na tom to snadno skončí. *Pokud ten sociální pracovník tam otevře prostor, řekne, že kdykoliv jako můžou přijít a cokoliv, a mají ty kontakty a ví, že můžou zavolat a všechno, vlastně je to bezplatná služba, tak stejně to na nich většinou padne.* (Participant E)

Posledním limitem, který byl některými participanty z řad studentů zmíněn, bylo to, že sociální pracovník je pro mnohé nejen stále neznámá profese, pod kterou často ani neví, co si mají představit, co by pro ně mohl udělat. Bariéru však může vytvářet i to, že toho člověka osobně neznají nebo jej nikdy neviděli. *Trošku se obávám, že kdyby přišel sociální pracovník, kterého oni v životě neviděli, že by za ním asi nikdo nešel.* (Participant F). Nicméně participanté zároveň uznávají, že právě díky tomuto programu se může sociální pracovník rodinám dát lépe poznat a stavět na tom, že by se jednou v případě potřeby na něj s důvěrou obrátili. *Ale když by přišel někdo, koho oni znají a je fajn prostě a ještě i učitel jim řekl, že tohleto je fajn, tak si myslím že by to jako pomohlo jako hodně.* (Participant G)

DVO2 Jak může program zlepšit a podpořit zdravé fungování rodin pohledem dotazovaných?

Podpora zdravého fungování rodiny

Oblasti pozitivního působení programu na rodinu

Participantů se skutečně jednotně shodovali, že jedním z největších pozitivních působení se rodinám dostávalo prostřednictvím rodičovské, popř. mládežnické skupiny. A to zejména z jednoho hlavního důvodu. Možnost se sdílet. *Bylo vidět že ta rodina si opravdu řeší nějaké závažnější otázky a že to je pro ně i jako emocionálně náročné a nebáli se jít takhle s kůží na trh a opravdu..opravdu tu svoji situaci byli schopní komunikovat mezi ostatními a myslím si..myslím si, že to bylo prospěšné pro všechny, že se vlastně jim dostala určitá podpora a i vlastně pro ty ostatní rodiče to je přínosné, protože vlastně vidí, co řeší vlastně ostatní rodiny.* (Participant C). Od všech participantů zaznívalo, jak „lécivé“ pro rodiny toto sdílení bylo. A nejen pro ně, ale i sami participantů ze strany organizátorů, si z toho mnoho odnášeli. Dle slov participantů se účastníci setkávali s všestrannou a vzájemnou podporou, pochopením, ale také případnými praktickými radami nebo prostě byli konfrontováni s jiným pohledem na danou věc. Jako prospěšné participantů hodnotili i to, že účastníci viděli a slyšeli příběhy, způsoby fungování anebo komunikaci i jiných rodin, od kterých se mohli učit. *Na ty rodiny i hodně dopadalo to, vidět ty ostatní rodiny, jak ony fungují. A jak prostě, jak oni se baví se svými dětma nebo ty děti, jak se baví s těma rodičema a myslím si, že jako začlenění do toho kolektivu tady těch rodin a těch dospělých s dětma.. že na to všechno dostali úplně jinej pohled.* (Participant F)

Další oblastí, na které se nejenom většina participantů shodla, ale kterou participantů označovali i jako velice cennou pro rodiny, bylo to, že díky programu mohli rodiče kvalitně a smysluplně strávit čas se svými dětmi. Zde participantů zmiňovali, že na tuto oblast dostávali silnou pozitivní zpětnou vazbu od samotných rodičů. *Pro ně to má smysl v tom, že se dokáží lépe napojit na potřeby těch dětí a dokáží se vlastně zastavit v tom procesu a vlastně soustředit se vědomě na tu aktivitu, kterou s dětmi dělají.* (Participant C). Takto vyjádřil jeden z participantů to, co se snažili říct i dalších z nich. Významným prostorem pro pozitivní působení programu na rodinu byla možnost vědomě a přítomně trávit čas se svou rodinou v neutrálním prostředí.

V programu jsou zařazeny aktivity, které nejenže rodiny směřují k tomu, aby společně strávily čas, ale dopad těchto podpůrných aktivit je zamýšlen daleko více do hloubky. A právě to popisovali i někteří participanti. Všimli si, že např. aktivity „čas jeden na jednoho“ anebo „mezigenerační diskuze“ pomáhají rodičům se svými dětmi otevírat témata, o kterých se jim těžko mluví, je to doma tabu anebo taky nemusí vědět, jakým způsobem o tom vlastně komunikovat mohou. *Se tam otvírali věci, na který jinak není čas v běžném životě... Jako spousta takových jako hlubších otázek až bych řekla někdy filozofických. A na to.. na to v běžném provozu rodiny není čas a většinou se o tom vůbec nedebatuje.* (Participant B)

Poslední oblastí, jež jsem zachytila pomocí výpovědí participantů, ve které program pozitivně na rodiny působí, je rodinami společné budování komunity. Participanti popisují, že se rodiny se po dobu několika setkání více seznamují, v rámci společných aktivit se jejich vztahy prohlubují, a nakonec programu plánují další společná setkání. Téma budování komunity se provazovala celými rozhovory, a tak jsem se rozhodla pro ještě podrobnější interpretaci tohoto tématu níže.

Přínosy pro rodinu

Některé konkrétní přínosy tohoto programu pro rodinu, které v rozhovorech participanti zmiňovali, bylo možno už vyčíst v předchozích odstavcích. Toto téma bylo provázáno celými rozhovory s participanty. Nicméně zde je ještě konkrétněji popisují.

Kvalitně strávený společný čas rodin je právě jeden z přínosů pro rodinu, na kterém se většina participantů shodla, že rodinám program přinesl a kterou zároveň nejvíce rodiny oceňovali. Někteří participanti popisovali, že rodiny zprvu přicházely vyčerpané anebo se jim přijít vůbec nechtělo, ale vždy odcházeli s pocitem naplnění z toho, že strávili čas společně jako rodina. Jeden z participantů to popisuje takto: *I když by byli doma, tak teda trávit čas a trávit čas, myslím si, že je rozdíl. Že tady ten čas vlastně mohli trávit opravdu společně nebo možná byli do toho trochu dokopání, aby ten čas trávili spolu jako rodina, ale to stejně říkali, že to má jako pro ně největší přínos.* (Participant D). Jedna participantka z řad sociálních pracovníků také dodává, že si některé rodiny uvědomily, jakou hodnotu pro ně ten společně strávený čas s rodinou má a že to některým rodinám kompletně změnilo život a posílilo manželství. Participanti tento přínos také popisovali slovy samotných rodin a to tak, že rodiny potvrzovaly, jak je v programu pro ně společný čas cenný, protože doma

si ho takto neudělají.

Nejen strávený čas rodin byl mnohokrát zmiňován, ale i další podstatné věci, která se uvnitř rodiny děly a která byly popisovány ať už samotnými účastníky anebo následně v rozhovorech s participanty. Bylo to již zmíněné posílení komunikace uvnitř rodiny. Otevření nových témat, díky kterým mohli rodiče nahlédnout do světa svých dětí. Docházelo zde k vzájemnému porozumění, a hlavně k naslouchání. *Já si myslím že to mělo hodně velké dopad, že oni (děti) se teď nebojí za téma rodičema přijít a říct...Že ví, že to někomu můžou říct, že vždycky tam někdo je nebo bude, komu to oni můžou říct. Takhle si to při těch diskusích jako domlouvali.* (Participant G). Participanti také dodávají, že ale rodiny už většinou dobrou komunikaci v rodině nastavenou měli, a zde měli jen dobré podmínky, se do toho nerušeně pustit. Ačkoliv dle jejich slov nelze označit žádnou rodinu za „bezproblémovou“, programu se účastnili vesměs takové rodiny, které už fungovaly dle jejich pozorování moc dobře. Většina participantů dále zmiňovala, že program by měl ještě víc, co nabídnout právě rodinám, kde to takto z různých důvodů nefunguje. *To fakt nebyly problémový rodiny, to byly tam kde to všechno jako fungovalo no. Co jsem slyšela tak i v té Anglii tak je to hodně pro ty sociálně slabší, ale tady to na takových školách nevyšlo. A to je škoda. Moc bych jim to přála..* (Participant B)

Díky již zmiňovaným rodičovským a mládežnickým skupinám bylo pro rodiny dalším neopominutelným přínosem možnost sdílení se. Participanti popisovali, že některé rodiny po čas aktivit přicházely nejen na to, že ostatní rodiče se potýkají s obdobnými problémy a prožívají podobné trable, ale přínosné pro ně bylo i to, že na to nemusejí být sami. Dostávala se jim podpora ze strany dalších rodičů, organizátorů, a hlavně se postupem času začala vytvářet silná komunita, která sama o sobě byla dalším velkým přínosem, a které jsem věnovala více prostoru níže.

Participanti jako přínosné také označovali to, že konkrétně rodiče mohli díky programu lépe poznat nejen prostředí školy, ale také některé učitele, ostatní rodiče a koneckonců i samotné spolužáky anebo právě kamarády svých dětí. Tento fakt byl přínosem nejen pro samotné rodiny, ale i pro školu. Participanti totiž mluvili o tom, že se rodiče často utvrdili ve správnosti volby školy, prohlubovala se zde důvěra rodičů ve školní instituci, která vede k větší podpoře dětí, jež do školy docházejí. Jedna z participantek trefně zachytila přesah programu, který pro účastníky i do budoucna může mít, a to takto: *Oni ví, kam jejich dítě odchází, s jakými dětmi, popřípadě rodiči, se tam bude dál setkávat. Ví, že se s nima dá domluvit a že když se stane nějaký problém, tak zažili tady ten program a budou vědět, že*

se nemusím bát s nimi něco řešit. (Participant E)

A neposledním přínosem, které zachytili někteří participanti také bylo to, že program je pro rodinu skvělá příležitost vytrhnout se ze stereotypů, z běžného denního cyklu, či shonu a standartních vyčerpávajících povinností a díky aktivní podpory programu, hezky stráveného času a možného seberozvoje, načerpat sílu na další fungování a pro svou rodinu. *Je něco jiného, když vlastně dostanete jenom pokyn přijďte prostě v tolik a v tolik hodin a najednou..najednou se stará někdo o vás a vlastně o vaši rodinu a vlastně nevyklučuje..nevyklučuje žádného jejího člena. (Participant C)*

Komunita

Velkou roli hraje ta komunita. To, že se naváže nějaký mezilidský vztah. A skvělé na tom je to, že ten člověk se dostane přímo do té interakce v nějakém přirozeném prostředí. (Participant C). Takto popsal jeden z participantů další veliký faktor, podporující fungování jednotlivých rodin. Téma vytvoření komunity během programu FAST byl provázen celými rozhovory a již byl také několikrát zmíněn. Stejně si ještě zaslouží vlastní prostor v této interpretaci. Napříč všemi programy, které byli našimi participanty popisovány, se komunity rodin úspěšně tvořili. Nutno ještě podotknout, že jedním z cílů programu FAST je vytvoření takovéto komunity kolem školy, nebo alespoň její posílení. Komunita však není nijak organizována. Program nabízí jen příležitost se poznat, několik týdnů se setkávat a rodiče následně sami aktivně komunitu vytvářejí. A nebylo tomu jinak ani v českém prostředí na školách, kde působili naši participanti. Všichni totiž popisují, jakým způsobem se rodiče po setkáních v programu FAST domluvili na dalším setkávání a mnohé z nich už i v tuto chvíli několikrát úspěšně proběhly. *Poznali i ty jiné rodiče, se kterými pak vlastně trávili čas a co jako máme zprávy, tak jsou spolu v kontaktu a jako doted'. (Participant D).* A to vše probíhalo na základě jejich vlastní iniciativy. Rodiče si např. vytvořili své facebookové skupiny, maminky se začaly scházet na kávu, rodiče se společně sešli na školním plese, festivalu či koncertě a nebo plánují společné sportovní aktivity. Jeden participant z řad učitelů také vypověděl, že se k sobě měli rodiče z FASTu velice blízko i na třídních schůzkách. Participanti také vypověděli, že se rodiče po programu začali aktivněji účastnit i dalších školních akcí, pomáhali s organizací apod. *Jeden tatínek, který tam chodil s dcerou, tak ten začal organizovat kurzy angličtiny pro děti zdarma a zval tam i dospělé, že kdo je*

začátečník v angličtině tak může taky přijít což je úžasné. Anebo měli jsme tam maminku, která právě se hodně začala zapojovat do aktivit školy a různě podporovat ty akce jako svou práci. (Participant C)

Díky programu FAST na daných školách se tedy mezi rodinami navázaly nové kontakty, nezřídka vznikala i nová přátelství, která přetrvávají v dalším setkávání v širším okruhu dalších rodin a tato nově vzniklá komunita se aktivněji zapojuje i do akcí školy.

DVO3 Jak mohou prostřednictvím programu FAST sociální pracovníci navázat do budoucnosti další spolupráci s problémovými rodinami pohledem dotazovaných?

Budoucí spolupráce

Hodnocení rodin a otevřenost vůči pomoci

Mnohá hodnocení rodin, která autorce participanti zprostředkovali, se týkali i jejich nastavení ohledně případné budoucí spolupráce s pomáhajícími profesionály. Proto jsem se je rozhodla do této interpretace také vložit. Většina z participantů se shodla na tom, že zprvu účastníci přicházeli do programu skeptičtí, nicméně se to v průběhu několika málo setkání obrátilo. Rodiny pochopily, o co jde a začali se na program těšit a velice si jej pochvalovat. *Říkali: nám to stojí za to, my v tom vidíme jako obrovský smysl a opravdu ten vztah s tím našim dítětem a i mezi sebou navzájem s těma ostatníma rodičema, byl obrovsky posílen. (Participant A).* Participanti zmiňovali, že rodiče si na program nejenže cenily možnosti poslechnout si pohled druhého, ale byli vděční i za společně strávený čas s rodinou, za prohloubení vztahů a také možnost sdílení se. Mnohým to dle participantů otevřelo oči. Zamýšlela jsem se, proč by takové hodnocení mohlo být přínosné i pro sociálního pracovníka. Jakmile v tomto a popř. v dalších podobných programech uvidí rodiče smysl a budou ochotni v rámci své rodiny na sobě pracovat nebo minimálně třeba přemýšlet nad tím, jak a co jde dělat lépe, zvyšuje se tím i pravděpodobnost, že v případě potřeby spíše navážou možnou spolupráci s nějakými odborníky. Obzvláště pak v případě, že měli možnost nějakého už osobně, třeba právě v rámci už řečeného programu FAST a sociální pracovník sám anebo prostě jako zástupce sociální práce obecně si již získal jejich důvěru. Dále také sociální práce často operuje s technikou

svépomocných skupin, kterou si rodiče měli možnost v programu zažít a která sklídila tolik pozitivních reakcí. Sami participanti několikrát v rozhovoru vzpomínali, že sociální práce je stále v české společnosti ve stínu mnoha předsudků a říci si o pomoci se zdá být pro ně stigmatizující. *V Česku teda je říct si o pomoc víc stigma.* (Participant E). A zároveň po tomto programu participanti z řad studentů uznali, jak sociální pracovník může být v mnoha situacích nápomocný i jim, ve třídě, doma, kdekoliv.

Participanti v rozhovorech také mluvili o otevřenosti rodin vůči programu nebo obecně vůči tomu, pracovat na sobě, přijímat rady apod. Někteří mluvili o tom, že otevřenější byly více matky než otcové, popř. otcům trvalo delší čas se otevřít. Ale obecně všichni participanti se shodli na tom, že většina účastníků přicházela dobře nastavena vůči tomu, aby si z programu mohli co nejvíce odnést a pomohl jim a ve výsledku s vděkem přijímali cokoli, co jim bylo předloženo *Byli i ochotni se jako třeba ptát, jak to děláte, co by nám mohlo pomoci, co by možná mohlo být dobrý... ale byli zároveň rodiče, u kterej bylo vidět že jsou jako uzavřenější a musí si třeba spoustu věcí zpracovat třeba i v sobě doma.* (Participant A)

Poptávka po další pomoci

Dle participantů v průběhu programu FAST ze strany rodin nevznikla žádná poptávka po přímé pomoci sociálního pracovníka. Alespoň ne naléhavě. *Ani na jedné ze škol nevyšla potřeba jakože by někdo vyloženě potřeboval teďka, jako něco urgentně v rodině řešit, ale spíš si tak jako potřebovali jakoby ujasnit, rozšířit obzory a tedy z téhle oblasti podpořit jak pracovat jakoby dál s dětmi v rodině.* (Participant A). Přesto ale ze strany účastníků, nejčastěji v rámci 5. speciálního setkání anebo v průběhu rodičovských skupin, se vznášeli dotazy ohledně toho, jak pracovat s konkrétními dětmi nebo s dětmi s určitými problémy (např. byla zmíněna šikana, horší začleňování, agresivní projevy chování atd.). Dále třeba jak přívětivě komunikovat s dětmi doma o daných tématech. Žádoucí pro rodiny v tomto programu tedy bylo jakési poradenství nejčastěji v oblasti rodičovských kompetencí, výchovy, komunikace a také byl zájem o tom dozvědět se více o rozsahu působnosti sociální práce. Tento zájem přicházel často i ze strany učitelů škol. *Na to se taky ptali i ti učitelé i ti rodiče, jako kdyby jak pracovat s tou třídou, co dělat, když v mé třídě mají děti nějaký problém nebo tak tak. A rodiče se často ptali, jakože v čem dělám možná chybu nebo jak to mám dělat jinak. A zajímali se o to, že třeba přemýšlejí někdy o tom, si říct o tu pomoc.* (Participant E)

DVO4 Jak by mohl program FAST přispět v rozvoji sociální práce ve školním prostředí pohledem dotazovaných?

Sociální pracovník do školy

Důvody zájmu o sociálního pracovníka do školy

Jako nejčastější důvod zájmu o sociálního pracovníka ve škole participanti udávali, že by mohl přinést nový pohled na věc. *Můžou přinést úplně jiný pohledy, takový možná i svěžejší, ne tolik jako svázaný tou pedagogickou snahou prostě formovat ty děti podle nějakých jakoby daných ŠVP... a já nevím jakých výchovných plánů.* (Participant A). Když jsem se ptala participantů, proč by mohl být nový pohled důležitý, participanti shodně mluvili o tom, že díky odbornosti a možné praxe sociálního pracovníka, mohl by tento profesionál ve škole dětem poskytnou jinou pomoc, než by se jim mohla dostat od učitelů nebo školních psychologů. *Zachytit možné problémy u dětí v přirozeném prostředí ještě třeba dosti brzy. V tom školním prostředí zachycovat ty případy prostě, které potřebují pomoc a prostě ty děti..ty děti tráví většinu času v té škole. Je to je to prostě ideální místo na tenhle ten typ práce, ale musí to být samozřejmě někdo, kdo je schopen navazovat s těmi studenty nějaký pozitivní vztah a vlastně objevovat se v nějakých pravidelných intervalech a mezi těmi dětmi, aby..aby prostě oni věděli, že opravdu je tady jako důvěryhodná osoba, na kterou se můžou obrátit.* (Participant C). Fakt, že je ale potřeba, aby se sociální pracovník ve škole pohyboval běžně a na nějaké pravidelné bázi se studenty, popř. učiteli pracoval a až pak jeho práce může mít smysl a naplňovat cíl pomoci potřebným, zmiňovalo více participantů, zejména pak i ti z řad studentů.

Jeden participant také odpověděl tak, že sociální pracovník ve škole může prostě ukázat, že jeho práce má smysl i u běžných rodin, a nejen u rodin zatížených těžkými problémy. Anebo působit preventivně. *Potřebu prevence na školách vůči různým patologickým jevům uskutečnitelnou ze strany sociálního pracovníka participanti zmiňovali velice často. A mimo prevenci také prostou podporu rodin. Si myslím, že opravdu jakákoliv podpora rodin nebo jakákoliv spolupráce té školy s tou rodin, do které vstoupí i ten sociální pracovník s tím, že je ochotný se na tom nějak podílet, tak si myslím že je vždycky hodně jako k dobru. Jinak to je právě na základě z té zkušenosti z toho FASTu, že to vždycky moc dobře fungovalo, že tam ještě*

takhle vstoupil někdo, kdo byl odborník, nebyl rodič, ale zároveň nebyl učitel. (Participant A)

Dle mého názoru byl velice zajímavý a pro tento výzkum důležitý i pohled participantky, která je profesí učitelkou. *My třeba hodně stojíme o to, aby se občas za náma někdo zastavil z OSPODu, protože my to vidíme zevnitř tu situaci a potřebovali bychom i ty zvnějšku.* (Participant B). Participantka vysvětlovala, že mají omezené množství informací o dítěti, a to pouze z výuky, kontaktu se spolužáky, popř. z jeho prospěchu. A tak si nějaké projevy studentů nemusí vykládat správně, někdy neví, jak s nimi dále pracovat anebo na to ani v rámci výuky vlastně není prostor. Tato participantka dále mluvila o tom, že si bývají nejistí při práci s některými studenty a moc by stáli o podporu i pro ně, jako učitele. Podporu nebo alespoň nějakou odbornou radu. Dále popisovala příklad z Dánska, kde byla účastna případové konference nějakého dítěte a na základě této zkušenosti s multidisciplinárním týmem by moc stála o podobné spolupráce s dalšími odborníky i na její škole.

Co se týče podpory studentů sociálním pracovníkem ve škole, někteří participanti dále podotkli, že se stále věnuje málo pozornosti vztahům na školách. *Je to jen takový jako, jo škola funguje, děti prostě zvládají školu, tak je to dobrý. Ale že málokdo prostě jde do té školy a fakt jde zkoumat i ty vztahy v té škole, jak to tam funguje, jak ti učitelé tam fungují, jak rodiny fungují s tou školou.* (Participant F). Tito participanti vnímali, že by sociální pracovník mohl obsadit slepé místo a starat se o blaho a spokojenost dětí, popř. jejich rodin. Nešlo by mu jen o dobrý prospěch. Participanti také zmiňovali, že vlastně od toho už tam jsou ti školní psychologové a poradci, ale i přesto by uvítali dalšího odborníka ve škole, a právě z oblasti sociální práce. Měla by o to stát dle participantů i sama škola, protože díky takovým profesionálům se pak studenti mohou cítit na školách daleko lépe.

Přínos programu pro sociální práci

V rozhovorech jsem se od participantů snažila ještě zjistit, jaké přínosy by program FAST mohl mít pro sociální práci nebo sociální pracovníky. Ale nejen program FAST, ale i jaké přínosy by pro sociální práci mohla mít i obecně spolupráce se školou. Participant se ve velkém shodovali na tom, že pro sociálního pracovníka může být velkým přínosem, setkat se s rodinami v „přirozeném prostředí“. *Vstoupí do toho přímého kontaktu s těmi rodinami, ale přímo jakoby ve škole, v tom školním prostředí.* (Participant D). Již výše v textu jsem popisovala, jak participant v průběhu rozhovorů mluvili o tom, že říci si o

pomoc je pro mnohé v naší společnosti stále stigmatizující. Zřejmě proto vidí, jako velký přínos, obejít takové předsudky ze zkontaktování nějakých profesionálů některými lidmi, a „narazit“ na ně v pro ně třeba bezpečném a známém prostoru, ve kterém ty předsudky nemusí být tak silné.

Participant dále mluvili často o tom, že veliký přínos pro obecně sociální práci to může mít i v tom, že sociální pracovníci se takto nenásilně mohou dostat do podvědomí lidí. Mohou mluvit o tom, v čem spočívá jejich práce, jaké je jejich pole působnosti, s čím mohou lidem pomoci a rozšiřovat tak povědomí o této profesi a třeba i o sociálních službách. *Rozšíří to povědomí o těch sociálních službách, protože tady ty rádo by bezproblémový rodiny většinou se do kontaktu nedostanou tady s těmi sociálními pracovníky pokud nepotřebuju. A možná i zase naopak docení víc ty jejich služby, když si uvědomí, co ten sociální pracovník dělá, co všechno patří do jeho pole působnosti a třeba se mu to i jednou bude hodit.* (Participant A)

Další participant pak třeba mluvili o tom, že pro sociální pracovníky to může být i zdroj nějaké nové inspirace být součástí tohoto programu. *Může fungovat trošku jako takový benchmark a jakoby se setkává se s těmi pozitivnějšími případy i těmi negativnější.* (Participant C)

Jiná participantka jako přínos viděla v tom, že sociální pracovníci ve škole a třeba konkrétně v programu FAST vidí přirozené interakce, ze kterým už mohou mnoho vyčíst. *A také vlastně snaží se snaží se ty rodiny vést skrze aktivity a k tomu, aby se to jejich fungování v rodině nějakým způsobem zlepšilo jako v čase.* Participantka dále popisovala, že zde sociální pracovníky vidí i vývoj vztahů, který je podle ní odlišný od toho, jak by to šlo pozorovat třeba v poradně. (Participant C)

Rozhodně v neposlední řadě je dle participantů i velkým přínosem to, že se škola se sociálními pracovníky může takto propojit a navázat nějakou žádoucí spolupráci a naplňovat své cíle v oblasti multidisciplinarity. *Ty resorty ministerstva školství, ministerstva práce a sociálních věcí jsou jako od sebe. A děláme, že navzájem jako neexistujeme. Ale právě myslím si, že naopak by se to všechno mělo strašně propojovat, že školství by se mělo propojovat se sociálními službami, sociální služby se zdravotnictvím... Že ta jako multidisciplinarity pro tu spolupráci je hrozně důležitá.* (Participant E). I sociální pracovníci i škola si mají navzájem mnoho co nabídnout a tato spolupráce může mít pro jejich vlastní práci obrovský přesah.

Pro lepší přehlednost přikládám schématické zobrazení konkrétních vybraných kódů z rozhovorů s participanty, které přímo souvisí se zjištěnými výslednými přínosy programu FAST pro sociální práci s rodinou.

Tabulka č. 3 Schéma přínosů

Kódy	Přínosy programu FAST pro SP
Interakce s rodinami v přirozeném prostředí Podpora a motivace rodin Práce s rodičovskou skupinou Koučování a doprovázení rodičů Monitorování potřeb Posilování komunikačních schopností rodičů Rozšíření obzorů	Přímá péče rodinám
Sdílení náročných životních situací – podpora Učení se od druhých Naslouchání dětem Vzájemná podpora Budování komunity	Prevence
Otevření těžkých témat Zjištění, že na to nejsou sami Včasná intervence	Včasné zachycení vážných případů
Řešení sociálně – patologických jevů Zprostředkování kontaktů Nabídka služeb a další pomoci	Poskytování informací o způsobech podpory ze strany sociálních služeb
Nabídka služeb Organizace 5. speciálního setkání Reprezentování sociální práce	Osvěta sociální práce
Vytvoření bezpečného a důvěrného prostředí Destigmatizace sociálních pracovníků a jejich pomoci Seznámení se se sociálním pracovníkem	Vytvoření důvěry v pomáhající profese
Nový pohled Podpora učitelů v práci se třídou Podpora v oblasti vztahů ve škole Rozšíření obzorů a pole působnosti sociálních pracovníků Multidisciplinarita Zdroj inspirace	Působení v prostředí školy

Zdroj: vlastní

6. Diskuse

Z analýzy dat vyplynulo několik zajímavých zjištění. Nejzásadnější vztahu k cíli tématu této práce jsou identifikované přínosy programu FAST v oblasti sociální práce s rodinou. Právě ty zde shrnuji.

Prvním pozitivním zjištěním, které vyplynulo z výzkumu je, jakou podle participantů může sehrát v programu FAST sociální pracovník přínosnou roli, prostřednictvím které může **spolupracovat s potřebnými rodinami**. Participantů vypořádali, že i když se pilotních programů prozatím neúčastnili obzvláště problémové rodiny, které by urgentně potřebovaly intervenci sociálního pracovníka, přesto rodiny jeví zájem o **podporu, rozšíření obzorů** v oblastech jako je třeba komunikace v rodině, možnosti **řešení sociálně patologických jevů** v rodině, ale i **dozvědět se o způsobech podpory ze strany sociálních služeb** apod. Nabízí se otázka, jestliže hodnocení pilotních programů v ČR dopadne pozitivně a program bude dále realizován na českých školách, zda se podaří jej implementovat na takové školy, kde může ještě zásadněji rodiny ovlivnit a popř. jim i pomoci. Dle informací od participantů organizátoři FAST iniciovali zapojení do programu minimálně jednu školu, na které by podle slov místních terénních sociálních pracovníků bylo zapojení se velice žádoucí, avšak jejich snahy byly neúspěšné. V takovém případě by i podle slov participantů byla i role sociálního pracovníka v programu klíčová.

Přínosné pak je nejen to, že se sociální pracovníci prostřednictvím programu dostávají do **interakce s rodinami**, které si více či méně podporu sociálního pracovníka žádají. Ale také to, že zde sociální pracovník může působit **preventivně**. Nasloucháním problémům rodičů v rodičovské skupině lze z jeho pozice rodiny prakticky navést na správný způsob řešení, ale i **včasné zachytit vážnější případy**, do kterých je potřeba zasáhnout. Třeba i mimo program. Ale hlavně včas, než rodina spadne do hlubší krize. Sociální pracovník má možnost v průběhu několika týdnů programu **pozorovat přirozené interakce uvnitř rodinné jednotky** a také jejich vývoj v čase. To vše v bezpečném, důvěrném a pro rodinu známém prostředí. To může být velkou výhodou. A na základě těchto informací také může sociální pracovník díky svým kompetencím vyhodnotit, jak takové rodině pomoci k lepšímu fungování.

Zásadním přínosem se i podle výpovědí participantů stává to, že **se sociální pracovník dostává do prostředí školy**, a to nejen k dětem, ale k celým rodinám, dokonce komunitám i vybraným učitelům. Sociální pracovník má tak k pochopení problémů rodiny nebo jednotlivých členů k dispozici velkou část faktorů. V současné době se navíc škola potýká s nárůstem

problémových jevů u dětí, které je nucena řešit. Učitelé, výchovní poradci, metodici prevence, školní psychologové nemají takovou možnost práce jako sociální pracovník, který může efektivně pracovat na všech úrovních – škola, rodina, komunita. (Hurychová a kol., 2017) Právě přítomnost sociálního pracovníka, byť ne zatím na pozici školního sociálního pracovníka, ale třeba jen z pozice externisty, který je součástí týmu programu FAST, může být jak pro školy, tak pro rodiny velice užitečné. A že tomu tak skutečně je, nám potvrzují výpovědi účastníků tohoto výzkumu. A možná právě program FAST může být pro sociální pracovníky také příležitostí ukázat, že škola je opravdu do budoucna místo jejich dalšího působení, kde jsou schopni vykonat sociální pracovníci z hlediska např. prevence i včasné a efektivní intervence velice žádoucí práci.

Dalším zajímavým zjištěním výzkumu této práce bylo to, jaký hlavní úkol účastníci od sociálního pracovníka očekávají, že v programu bude naplňovat. Podle výpovědí účastníků úkol sociálního pracovníka lze shrnout tak, že působí jako **zástupce či propagátor sociálních služeb**. Tuto roli vnímám jako velice zásadní, a to z několika důvodů. Sociální pracovník se prostřednictvím programu FAST může dostat do interakce s rodinami, kterým sociální práci může představit a **příspěť tak k osvětě sociální práce**. Pozitivní prezentování sociálních služeb může mít v budoucnu zásadní vliv na rodiny v tom, jestli si v případě potřeby požádají o pomoc či nikoliv. Také má sociální pracovník příležitost vybudovat v rodinách jakousi **důvěru v pomáhající profesi**. Možná je v jeho silách svým působením v programu a při kontaktu s rodinami vyvrátit některé předsudky a stigmata, které sami účastníci popisují, že rodiny často vůči sociální práci mají. Sociální pracovník v programu také prezentuje sociální služby v dané lokalitě a **předává kontakty**. Z toho vyplývá doporučení pro sociálního pracovníka, který by se do programu FAST chtěl zapojit. Dle mého názoru, by tuto roli sociální pracovník neměl uchopit jen jako „osvěžení“ jeho běžné práce, jak to někteří účastníci s dobrým úmyslem popsali. Je vhodné tento úkol vzít seriózně. Sociální pracovník by měl mít zkušenosti s prací s rodinou, dále by si měl být vědom nabídky konkrétních sociálních služeb v dané lokalitě, aby v případě zájmu mohl předávat kontakty. V neposlední řadě by měl být motivovaný pro tento program i pro pomoc rodinám, komunikativní a kompetentní.

Závěr

V teoretické části této práce jsem nejdříve popisovala sociální práci s rodinou, ale také aktuální problémy, kterým současné rodiny musí čelit. Jedním z takových problémů jsem zmínila i nedávnou pandemickou situaci, která ohrozila mnoho rodin, ale velký dopad měla právě i na děti školou povinné. Zejména ze strany sociálních pracovníků by měla přijít pomoc, vypořádávat se s těmito problémy a podpora zvládat tyto a mnoho dalších jiných náročných situací a výzev. Nejlépe se k těmto dětem, potažmo rodinám mohou dostat pomáhající profesionálové prostřednictvím školy. Právě škola je místo, kde lze účinně realizovat mnoho preventivních programů, věnovat pozornost dětem, které signalizují ve škole problémy doma a včasně intervenovat, než se krize rodiny prohloubí. A právě další kapitola je zaměřena na sociální práci v oblasti školství, díky čemuž lze následně lépe porozumět roli, kterou sociální pracovník může sehrát v programu FAST. Sociální práce s rodinou, školní sociální práce a program FAST má mnoho průsečíků a stejných cílů. Cílům a přínosům sociální práce ve škole jsem se v druhé kapitole blíže věnovala.

Třetí kapitolu jsem věnovala programu FAST. Tedy inovativnímu, na výzkumu založenému programu, který je realizován na školách, a právě který velice vhodně reaguje na současnou dobu. S pomocí intenzivního zapojení rodičů do programu si FAST klade za cíl zlepšovat nejen vztahy v samotných rodinách, ale také podpořit vznik podpůrné sítě pro jednotlivé rodiny, pomocí spojení komunity. Podpůrná síť pro rodinu však zahrnuje i školu, a právě to je i dalším významným cílem FASTu. To vše podle tvůrců programu má mít přesah v podobě toho, že dítě ve všech ohledech lépe prosperuje. Program FAST byl v USA poprvé zrealizován již více než před třiceti lety a za tu dobu jej také přijalo více než dalších dvacet zemí po celém světě. Právě díky této světové rozšířenosti i praxí ověřenou časem, vzniklo již mnoho výzkumů, které potvrzují úspěšnost programu, poukazují na nedostatky, pomocí kterých, tvůrci programu, neustále pracují na tom, aby FAST byl ještě propracovanější a na školách skutečně dosahoval svých cílů ve prospěch rodiny. O mnohé z dostupných výzkumů jsem se opírala i v této práci a s výsledky některých jsem se v textu podělila.

Po seznámení se s programem. FAST, jeho cíli, posláním, ale také třeba i typickým průběhem setkání, je možné spatřit program FAST, jako jednu z možných cest pro sociální pracovníky, kteří tímto způsobem mohou s rodinami efektivně spolupracovat a tlumit mnohé dopady a krize, se kterými se současné rodiny potýkají. Tvůrci programu na sociální pracovníky mysleli a v rámci členů organizátorského FAST týmu je pro něj vyčleněná role a to v podobě

sociálního/komunitního průvodce. Očekává se od něj, že bude **koučovat rodiče během programu**, bude mít pro rodiny na každém setkání **nachystané informační zdroje** a v případě potřeby bude umět **poskytovat doporučení na odborníky v rámci komunity či sociálních služeb**. Touto prací bych chtěla poukázat na to, že pomocí programu FAST, by mohli sociální pracovníci proniknout do školské sféry a **poskytovat na setkáních programu přímou péči rodinám**. Výhody tohoto jsem v práci několikrát zmiňovala. Program se tak může stát praktickou ukázkou konkrétní, ne však jediné, činnosti sociálního pracovníka ve škole, což může podpořit jeho budoucí vymezení, definici či jeho roli legislativně ukotvit v zákoně.

V empirické části práce jsem se zaměřila na metodologická východiska výzkumu, ale také jsem zde definovala výzkumný cíl i dílčí cíle, výzkumné otázky, charakteristika výzkumného souboru a design šetření. Stanovila jsem si za cíl, zjistit pomocí výzkumného šetření, jaké přínosy má program FAST pro sociální práci s rodinou. Hlavní výzkumná otázka zněla konkrétně takto: jaké jsou přínosy programu FAST pro sociální práci s rodinou pohledem dotazovaných? Cílem tedy bylo zjistit a popsat, jakým způsobem by pomoci tohoto programu mohli sociální pracovníci pozitivně ovlivňovat fungování rodin. Z analýzy dat vyplynulo, že jsem tento cíl naplnila. Hlavním výsledkem tohoto výzkumu bylo zjištění, že sociální pracovníci dle participantů šetření, mají v programu důležitou roli, skrze kterou mohou působit preventivně, ale také včasné zachycovat vážnější problémy rodin, se kterými jim mohou pomoci nebo také poskytnout a zprostředkovat kontakt na jinou sociální službu. Dále v programu působí jako propagátoři sociálních služeb a šíří osvětu o sociální práci. Podstatným zjištěním tedy bylo to, že sociální pracovník prostřednictvím programu FAST může poskytovat rodinám přímou péči a intervenovat s nimi v přirozeném, bezpečném prostředí školy.

Podnětem pro další zkoumání by mohlo být zajímavé zjistit, na jakých školách by mohlo být žádoucí program v české prostředí dále zrealizovat. Shrnout výsledky proběhlých běhů programu a pomocí nich zjistit, kde by mohl mít program ještě větší dopad. V tom by mohli pomoci terénní sociální pracovníci, kteří mají v daných lokalitách přehled o jednotlivých školách. Mohli by podat doporučení i na konkrétní rodiny do programu, a hlavně v rodinách vzbudit zájem a motivovat je k tomu, aby se programu zúčastnily.

Aplikačním cílem práce je také podpořit program FAST, zviditelnit jej, vytvořit obecnou představu o jeho fungování, díky čemuž by program mohl i nadále probíhat na školách. Tato diplomová práce vznikla díky zapálenému úsilí Mgr. Richarda Kořínka. Právě on po vlastní zkušenosti s programem FAST v USA chtěl tento program implementovat i do českého

školství. Našel možnosti financování tohoto projektu, a to skrze Evropský sociální fond prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Nakonec ve spolupráci s Cyrilometodějskou teologickou fakultou Univerzity Palackého byl projekt zahájen (číslo projektu CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_076/0016445), nicméně globální pandemie zdržela samotnou realizaci programu na školách téměř o rok. Nyní se však už oficiálně Česká republika stala 22. zemí, který zavedla program FAST. Pro českou veřejnost také vznikl český web, který má za úkol stručně o programu FAST informovat. <https://www.program-fast.cz>. Při svém studiu na výše zmíněné fakultě jsem se s Richardem Kořínkem setkala a ten mě s tímto programem seznámil.

Bibliografický seznam použitých zdrojů

ACKLEY, Melissa K. a CULLEN, Patricia M. *Strengthening families through community collaboratium: Implementing the Familier and Schools Together (FAST) program. Children & School.* [online] 2010, [cit. 2023-04-24] 3 (32), s 183–186. Dostupné z: <https://academic.oup.com/cs/article-abstract/32/3/183/406223?redirectedFrom=fulltext>

ALVAREZ, Michelle E., Lynn BYE, Randy BRYANT a Ann Marie MUMM. *School Social Workers and Educational Outcomes. Children & School.* 2013. 2013, 4 (35), s 235–243. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/cs/cdt019>.

Asociace školské sociální práce v ČR [online]. 2016 [cit. 2021-01-31]. Dostupné z: <https://www.assp.cz/clanky/publikacni-cinnost--a-jine-aktivity/>.

BECHYŇOVÁ, Věra. a KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny: sociální práce s dysfunkčními rodinami.* Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5

BOS, Johannes. et al. *Nvesting in Innovation (i3) Validation Study of Families and Schools Together (FAST): Final Report* [online]. AMERICAN INSTITUTES FOR RESEARCH, 2018 [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <https://www.familiesandschools.org/wp-content/uploads/2022/10/Bos-et-al.-2018.pdf>

CIUTTIOVÁ, B. 2008. Školská sociální práce – prepojenie medzi školou a rodinou. In: *Zborník konferencie poskytovateľov sociálnych služieb rodinám s deťmi.* Trnava. s. 29–32.

CONSTABLE, Robert. *The role of the school social worker* [online]. Loyola University Chicago, 2008, 7.8.2008, 3-29 [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.536.6620&rep=rep1&type=pdf>

CORBIN, Juliet M. a STRAUSS Anselm L., 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie.* Přeložil Stanislav Ježek. Boskovice: Albert. ISBN 808583460X.

ČERVENĀKOVĀ, Andrea. *Metodika pro školnĀ sociĀlnĀ pedagogy* [online]. Ostrava, 2019 [cit. 2021-03-15]. DostupnĀ z: <https://socialnizaclenovani.ostrava.cz/wp-content/uploads/2019/06/Metodika-pro-skoln%C3%AD-sociĀln%C3%AD-pedagogy.pdf>

ČESKĀ ODBORNĀ SPOLEČNOST PRO INKLUZIVNĀ VZDĚLĀVĀNĀ. TZ: *OdbornĀ organizace apeluji na VĀdu ČR: DuševnĀ zdravĀ nejohroženĀjšĀch dĚtĀ je v alarmujĀcĀm stavu. UmožnĚme jim bezpečnĀ návrat do škol* [online]. 2021. [cit. 2021-09-27] DostupnĀ z: <https://cosiv.cz/cs/2021/02/12/tz-odborne-organizace-apeluji-na-vladu-cr-dusevni-zdravi-nejohrozenejsich-deti-je-v-alarmujicim-stavu-umozneme-jim-bezpecny-navrat-do-skol/>

DUPPER, David. *School social work: skills and interventions for effective practice*. Hoboken, 2002. ISBN 978-0-471-39571-3.

DUŠKOVĀ, Zora In: POHLOVĀ, Mariana. Pomozme dĚtem ke klidnĚmu návratu do škol. *SociĀlnĀ prĀce/SociĀlna prĀca* [online]. 2021. [cit. 2021-10-15]. ISSN 1805-885X. DostupnĀ z: <https://socialni prace.cz/online-clanky/pomozme-detem-ke-klidnemu-navratu-do-skol-prave-ted-potrebuji-nasi-laskavost-podporu-a-trpelivost-rika-reditelka-detskeho-krizoveho-centra-zora-duskova/>

EEF. *Families and Schools Together (FAST): Evaluation report and executive summary*. [online]. 2018 [cit. 2023-03-09]. DostupnĀ z: <https://d2tic4wvo1iusb.cloudfront.net/documents/projects/FAST.pdf?v=1678391400>

GONZĀLES, Raquel. et. al. *FAST in Philadelphia: Exploring the Implementation of a Family Engagement Program*. American Institutes for Research [online]. 2018 [cit. 2023-04-24]. DostupnĀ z: <https://www.familiesandschools.org/wp-content/uploads/2022/10/Gonzalez-et-al.-2018.pdf>

CHRENKOVĀ, Monika. *SociĀlnĀ prĀce s rodinou*. StudijnĀ opora. [online]. OstravskĀ univerzita v OstravĚ, 2015. [cit. 2021-10-19]. DostupnĀ z: <https://dokumenty.osu.cz/fss/publikace/socialni-prace-s-rodinou.pdf>

HURYCHOVĀ, Eva. ŠkolskĀ sociĀlnĀ prĀce. *Listy sociĀlnĀ prĀce* [online]. 2016, podzim

2016, 4.(7), 19-20 [cit. 2021-01-31]. ISSN 2336-2332. Dostupné z: <https://www.assp.cz/clanky/publikacni-cinnost--a-jine-aktivita/>.

HURYCHOVÁ, Eva. Školská sociální práce. *Listy sociální práce* [online]. 2017b, léto 2017, 5(3), 16-17 [cit. 2021-01-31]. Dostupné z: <https://www.assp.cz/clanky/publikacni-cinnost--a-jine-aktivita/>.

HURYCHOVÁ, Eva. Školská sociální práce: aktualizovaná verze. *Šance dětem*[online]. 3.6.2021 [cit. 2021-10-17]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/skolska-socialni-prace>

HURYCHOVÁ, Eva, a kol. *Role sociálního pracovníka ve školství*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2017. Sešit sociální práce. ISBN 978-80-7421-136-2.

HUXABLE, Marion. *International Network for School Social Work* [online]. [cit. 2021-01-31]. Dostupné z: <http://internationalnetwork-schoolsocialwork.htmlplanet.com>

HUXTABLE, Marion. *A Global Picture of School Social Work in 2013* [online]. 2013 [cit. 2021-11-01]. Dostupné z: <https://eric.ed.gov/?id=ED604915>.

KRATOCHWILL, Thomas R. et al. Families and School Together: an experimental analysis of a parent- mediated multi-family group program for American Indian children. *Journal of School Psychology* [online]. 2004, 42. 359–383. [cit. 2023-02-18]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/222920838_Families_and_Schools_Together_An_experimental_analysis_of_a_parent-mediated_multi-family_group_program_for_American_Indian_children

KRATOCHWILL, Thomas R et al. Families and School Together: An experimental study of multi-family support groups for children at risk. *Journal of School Psychology* [online]. 2009, 47. 245–265. [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.familiesandschools.org/wp-content/uploads/2022/10/Kratochwill-et-al.-2009.pdf>

KREIDL, Martin. *Pandemie škodí partnerským vztahům*. [online]. Masarykova univerzita, 2021 [cit. 2021–10-19]. Dostupné z: <https://www.muni.cz/pro-media/tiskove-zpravy/pandemie-skodi-partnerskym-vztahum-naznacuje-vyzkum>

KOSCUROVÁ, Zoja. Prečo profesia sociálneho pracovníka v školskom systéme na Slovensku dodnes absentuje. *Rizika sociální práce* [online]. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010, s. 349-352 [cit. 2021-04-13]. ISBN 978-80-7435-086-3. Dostupné z: https://www.prohuman.sk/files/2010_sbornik_UHK_Rizika_socialni_prace.pdf

KREJČOVÁ, Věra. *Aktuální témata výchovy a vzdělávání ve škole*. Texty pro studijní disciplínu Teorie výchovy. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. ISBN 80-7041-391-3.

LAUERMANN, Marek. Při nepochopení může být sociální pracovník pro školu velmi nebezpečný cizinec. *Sociální práce/Sociálna práca* [online]. 2013, **13**(2), 20-22 [cit. 2021-04-13]. ISSN 1213-6204. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/archiv-cisel/>.

LOJDOVÁ, Kateřina. *Analýza dat v kvalitativním výzkumu* [online]. 2014. Masarykova univerzita [cit. 2023-06-28]. Dostupné z: https://is.muni.cz/el/1451/jaro2014/d011/um/Analyza_dat_v_kvalitativnim_vyzkumu.pdf

MATOUŠEK, Oldřich., a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN: 978-80-262-0213-4.

MATULAYOVÁ, Tatiana. Možnosti rozvoja školskej sociálnej práce na Slovensku. In: LEVICKÁ, Jana, ed. *Zborník z konferencie s medzinárodnou účasťou* [online]. Trnava: FZaSP TU, 2008, s. 93-102 [cit. 2021-04-13]. ISBN 978-80-8082-246-0.

MATULAYOVÁ, Tatiana. Školská sociálna práca – potreba a perspektívy. *Sociální práce*. Brno: ASVSP, 2006, roč. 6, č. 1, ISSN: 1213-6204.

MATÝSKOVÁ, Danuše. Spolupráce rodiny a školy z pohledu rodičů a učitelů. *Pedagogická orientace: vědecký časopis České pedagogické společnosti* [online]. 2005, 2005, (1.), 27-36 [cit. 2021-03-23]. ISSN 1211-4669. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/1388/1025>.

MCDONALD, Lynn. *Příručka člena týmu FAST®*. Families & Schools Together, Inc., 2018.

MCDONALD, Lynn. *Příručka člena týmu FAST®- Středoškolská úroveň*. Families & Schools Together, Inc., 2020.

MCDONALD, Lynn. et. al. *Families & Schools Together (FAST): Integrating community development with clinical strategies*. *Families in Society*, The Journal of Contemporary Social Services [online]. 1997, 2 (78) s 140–155. [cit. 2023-04-23]. Dostupné z: <http://familiesinsocietyjournal.org/doi/abs/10.1606/1044-3894.754?code=afcf-site>

MCDONALD, Lynn. Doostgharin, Taghi. *UNODC Global Family Skills Initiative: Outcome evaluation in Central Asia of Families and Schools Together (FAST) multi-family groups*. *Social Work & Social Sciences Review*. [online]. 2013, 16 (2), s. 51-75. [cit. 2023-04-23] Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/229313129.pdf>

Meet the Founder Families and Schools Together. Families and Schools Together. [online]. Copyright © 2022 Families and Schools Together, Inc. [cit. 2022-03-19]. Dostupné z: <https://www.familiesandschools.org/who-we-are/meet-the-founder/>

MPSV ČR, MATULAYOVÁ, Tatiana, ed. *Sešit sociální práce: Role sociálního pracovníka ve školství* [online]. Praha: GRAFEX-AGENCY, 2017 [cit. 2021-04-13]. ISBN 978-80-7421-136-2. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/577460/Sesit_socialni_prace_c.1.pdf/db78bc_e3-5fe7-c0e7-9737-e6a142e5ec3b.

MPSV. *Zpráva o rodině 2020*. [online]. Praha: VÚPSV, 2020. [cit. 2022-09-20]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpráva+o+rodině+2020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>

Nadace Sirius. *Prognóza vývoje situace pro rodiny s dětmi a podpůrné služby: Tisková zpráva* [online]. 2020, s. 1-4 [cit. 2021-10-28]. Dostupné z: https://www.nadacesirius.cz/soubory/tiskove-zpravy/Tiskova_zprava_Dopady_koronaviru_na_rodiny_v_CR.pdf

NYKLOVÁ, Blanka, Dana MOREE. *Násilí na ženách v souvislosti s covid-19* [online].

2021, Praha: Sociologický ústav AV ČR, Fakulta humanitních studií UK. Dostupné z: https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/blanka_nyklova_dana_moree_-_nasili_na_zenach_v_souvislosti_s_covid-19.pdf/

OPENSHAW, Linda. (2008). *Social work in schools: principles and practice*. New York: Guilford Press. ISBN 978-15-9385-578-9.

SATIROVÁ Virginia. *Kniha o rodině*. Havlíčkův Brod: Institut Virginie Satirové. 1994. ISBN 80-901325-0-2

SMUTKOVÁ, L. *Sociální práce s rodinou*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-069-1.

SKYBA, Michaela. *Školská sociální práce*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2014. ISBN 978-80-555-1153-5.

SKYBA, Michaela. *Journal socioterapie: Školská sociální práce* [online]. V. Prešov, 2019, 8-15 [cit. 2021-11-01]. ISSN 2453-7543. Dostupné z: <https://www.unipo.sk/public/media/29623/Journal%20Socioterapie%20SSP%20final%201.1..pdf>

SSWAA. Resolution Statement: *The Impact of School Social Workers during the COVID-19 Pandemic*. [online]. 2020 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: https://aab82939-3e7b-497d-8f30-a85373757e29.filesusr.com/ugd/486e55_8d14067578b54340bc7ae656c51bcb3b.pdf

SSWAA. Role of School Social Worker. *School Social Work Association of America*[online]. 2013 [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <https://www.sswaa.org/school-social-work>.

ŠŤASNÁ, Anna. Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích. 1. vyd. Praha: VÚPSV, 2009. ISBN 80-7416-038-7

TOKÁROVÁ, Anna a Tatiana MATULAYOVÁ. (2013). Školní sociální pracovník. In: Matoušek, O et al. (2013). *Encyklopedie sociální práce*. Praha. Portál s.r.o. s. 470- 472, ISBN 978-80-262-0366-7.

VITÁSKOVÁ, Lucie. *Kompetence školského sociálního pracovníka v České republice* [online]. Brno, 2019 [cit. 2021-01-31]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/214447/>. Diplomová práce. Masarykova univerzita Brno.

VÍTKOVÁ RULÍKOVÁ, Klára. *Metodické doporučení MPSV č. 9/2009 k sociální práci s ohroženou rodinou*. [online]. MPSV. 2009. [cit. 2023-02-05]. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-9.pdf/ba7a119a-a609-3383-dbaa-76ee24b356ee

ZÁVODNÁ, Martina. *Jarní škola sociální práce* [online]. Ostrava, 2015, 41-50 [cit. 2021-01-31]. ISBN 978-80-74-64-752-9. Dostupné z: https://projekty.osu.cz/vedtym/dok/publikace/sbornik_js_2015.pdf

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – informace o participantech	35
Tabulka č. 2 – axiální kódování	37
Tabulka č. 3 – schéma přínosů	53

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Tazatelské otázky

1. Jaké je vaše vzdělání?
2. Jaká je vaše profese?
3. Kolika cyklů programu FAST jste se účastil/a?
4. Byl jste účasten/účastna dvoudenního výcviku 1. fáze FAST?
5. Byl jste přítomen na všech setkání během jednoho cyklu?
6. Jakou roli jste sehrál/a při realizaci programu?
 - a. Co bylo vaším úkolem? Jaká byla vaše funkce?
7. Jak probíhala spolupráce mezi vámi ve FAST týmu?
 - a. Bylo možné a byl prostor se navzájem seznámit?
 - b. Setkal jste se v týmu s nějakým sociálním pracovníkem? (v případě že jim není sám dotazovaný)
8. Jakou funkci ve vašem týmu zastával sociální pracovník? Popř. Jaké funkce v týmu v rámci programu FAST si myslíte, že by sociální pracovník zastávat mohl?
 - a. Co bylo nebo by mohlo být jeho náplní?
9. V případě, že byl součástí vaše týmu i sociální pracovník, jakou měl jako člen týmu pro program přidanou hodnotu? (na rozdíl od ostatních členů)
 - a. Pro tým?
 - b. Pro celé rodiny
 - c. Zvlášť pro rodiče či děti?
10. Nastala během programu nějaká situace, kdy se hodila odbornost sociálního pracovníka?
 - a. Jaká situace to byla? Zkuste ji prosím popsat
 - b. Jak do ní sociální pracovník zasáhl?
 - c. Jak si představujete, že by do ní sociální pracovník zasáhnout mohl?
11. Můžete prosím v krátkosti popsat čeho se týkalo 5. speciálního setkání?
 - a. Byl do něj zapojen sociální pracovník? Organizoval jej?
 - b. Čím si myslíte (klidně podle zkušenosti), že je toto speciální setkání pro rodiny užitečné?
 - c. Jaké si užitečné informace z tohoto 5. setkání dle vaší zkušenosti to pro účastněné rodiny mohlo mít?
12. Jaké zpětná vazby jste během programu dostávali od účastníků?
 - a. Jaké zpětné vazby jste dostávali na jednotlivé aktivity FASTu?

- b. Jaké aktivity si účastníci nejvíce chválili? Co mělo nejlepší odezvu?
 - c. Díky čemu si myslíte, že tomu tak mohlo být? Co se jim na tom asi nejvíce líbilo?
13. Jaká zpětná vazba na FAST se k vám od účastníků dostala po skončení celého programu?
14. Dostali jste nějaké oficiální zpětnou vazbu od hlavních organizátorů?
- a. Jaká to byla?
15. Jak si myslíte, že FAST mohl jednotlivé rodiny pozitivně po skončení programu ovlivnit?
- a. Čím si myslíte, že tomu tak bylo?
16. Narazili jste během realizace programu na nějaké překážky?
- a. Jaké to byly?
 - b. Jakým způsobem by s jejich překonáváním mohli pomoci právě sociální pracovníci?
17. Vznikal během programu prostor pro bližší setkání sociálních pracovníků s rodinami?
18. Jak si myslíte, že byli účastníci nastaveni pomocí tohoto programu přijímat pomoc nebo se rozvíjet v pozitivním smyslu?
19. Jak si myslíte, že by sociální pracovníci mohli s rodinami navázat na další spolupráci v případě potřeby?
20. Jak je podle vás přínosné, že se sociální pracovníci takto zapojili do „školního projektu“?
21. Měli by, dle vašeho názoru, v tom sociální pracovníci pokračovat a více se angažovat ve školské sféře?
- a. a jaké přínosy by přítomnost sociálních pracovníků mohla mít pro školu a rodiny?
22. Jaké si myslíte, že by mohl mít program FAST přínosy pro sociální práci?
- a. Jaké si myslíte, že program FAST mohl mít přínosy pro samotné sociální pracovníky?

Rozdělení otázek dle okruhu

- Úvodní otázky: 1-2
- Osobní zkušenost s programem FAST: 3-22
- Role sociálních pracovníků při realizaci programu: 8-10
- 5. speciální setkání: 11
- Zpětné vazby účastníků na program FAST: 12-15
- Další spolupráce rodin se sociálními pracovníky: 16-18
- Přínos programu FAST pro sociální práci i školskou sociální práci: 19-21

Rozdělení otázek dle výzkumných otázek

- v.o. „Jakým způsobem může v programu FAST působit sociální pracovník?\": 8-10
- v.o. „Jak program může zlepšit nebo podpořit zdravé fungování rodin?\": 11-15
- v.o. „Jak mohou soc. pra prostřednictvím FAST navázat s rodinami na další spolupráci?\" 16-18
- v.o. „Jak může FAST přispět k rozvoji školské sociální práci?\": 19-20

Výzkumná otázka	Okruh otázek	Tazatelská otázka
Jakým způsobem může v programu FAST působit sociální pracovník?	- Role soc. pra. při realizaci programu	- Jakou funkci ve vašem týmu zastával sociální pracovník? Popř. Jaké funkce v týmu v rámci programu FAST si myslíte, že by sociální pracovník zastávat mohl,? - byla/ by mohla být jeho náplň?
	- Osobní zkušenost s programem	případě, že byl součástí vašeho týmu i sociální pracovník, jakou měl jako člen týmu pro <u>program, tým, rodinu, rodiče či děti</u> , přidanou hodnotu? - Nastala během programu nějaká situace, kdy se hodila odbornost sociálního pracovníka? Jaká to byla? Co sociální pracovník dělal?
Jak program může zlepšit nebo podpořit zdravé fungování rodin?	- průběh 5. speciálního setkání	žijete prosím v krátkosti popsat čeho se týkalo 5. speciálního setkání? - byl do něj zapojen sociální pracovník? Organizoval jej? - si myslíte (klidně podle zkušenosti), že je toto speciální setkání pro rodiny užitečné? - Jaké si užitečné informace z tohoto 5. setkání dle vaší zkušenosti to pro účastněné rodiny mohlo mít?
	- zpětná vazby od účastníků	- Jaké zpětná vazby jste během/ po skončení programu dostávali od účastníků? - jaké aktivity si účastníci nejvíce chválili? Co mělo nejlepší odezvu? Kvůli čemu si myslíte, že tomu tak mohlo být? - dostali jste nějaké oficiální zpětnou vazbu od hlavních organizátorů?
	-aktivity s nejlepším dopadem na rodiny	- si myslíte, že FAST mohl jednotlivé rodiny pozitivně po skončení programu ovlivnit? - proč si myslíte, že tomu tak bylo?
	-limity projektu	- naznačili jste během realizace projektu na nějaké překážky? - jaké to byly? Mohli by s nimi pomoci právě sociální pracovníci?
Jak mohou soc. pra prostřednictvím FAST navázat s rodinami na další spolupráci?	- další spolupráce s rodinami	- Vznikal během programu prostor pro bližší setkání sociálních pracovníků s rodinami? - Jak si myslíte, že byli účastníci nastaveni přijímat pomoc nebo se rozvíjet v pozitivním smyslu pomocí tohoto programu? -jak si myslíte, že by sociální pracovníci mohli s rodinami navázat na další spolupráci v případě potřeby?
Jak může FAST přispět k rozvoji školské sociální práci?	- FAST pro rozvoj ŠSP	- Je podle vás přínosné, že se sociální pracovníci takto zapojili do „školského projektu“? - mohli by v tom sociální pracovníci pokračovat a více prosáknout do školské sféry? - jak si myslíte, že program FAST mohl mít přínosy pro samotné sociální pracovníky? - jaké přínosy to mohlo mít pro školu a rodiny, přítomnost sociálních pracovníků?

Příloha č. 2 – kódování rozhovorů

Kódy	Zakódovaný text
Funkce sociálního pracovníka v programu	<p>...tím úkolem sociálního pracovníka bylo vlastně poskytnout jakoby nabídku těch služeb a vůbec jim říct o těch možnostech těm rodičům. V okamžiku, kdy by potřebovali nějakou podporu nějaké sociální služby, tak jim říct, my jsme tady, nabízíme tohle a tohle anebo jsme schopni vám jakoby zprostředkovat i kontakty na jiné sociální služby. Myslím tím jako: jsme tady, jsme tady pro vás. Nabízíme vám, pokud byste potřebovali, tak vám nabízíme jako podporu z naší strany.</p>
	<p>...pracoval s tou rodičovskou skupinou</p>
	<p>...vlastně podpořit ty rodiče zejména, pak vlastně nějakým způsobem motivovat...pozitivním způsobem a snažit se jim vlastně vytvořit bezpečné prostředí, aby dovedli mluvit o tom, co potřebují.</p>
	<p>...jsou schopni nasměrovat ty rodiny nějakým smysluplných způsobem.</p>
	<p>...nějaké to dohození ještě nějakých jako jiných kontaktů</p>
	<p>...rodičovskej kruh a tak pátý setkání a taková ta jako přednáška nebo workshop, takovej ten special day dělá sociální pracovník.</p>
	<p>...strašně jakokdybych fajn to v tom, že většinou ten sociální pracovník zná ty služby v Olomouci pro tu danou skupinu lidí, takže vlastně v momentě, kdy by se tam něco..já nevím, jakože ten program je napsaný v tématu sociálně patologických jevů, tak kdyby se tady něco objevilo, tak dokáže jako kdyby pomoc nebo má minimálně přehled kam třeba ty rodiče nasměrovat.</p>
	<p>myslím si že jako tu roli tam má důležitou.</p>
	<p>v těch rodičovských kruzích je taky někdo, kdo třeba vyslechne nebo třeba nějaká debata se díky němu může někam směřovat, třeba když si moc dávají rady nebo už to může být nepříjemný pro někoho, tak si myslím že je když má zkušenost jako kdyby mluvit s lidma, tak může být nápomocný v tomhleto.</p>
	<p>...když jsou někde v nějaké rodině, ty vztahy fakt jakože špatný..že by do toho šla fakt rodina, která má jako ty problémy fakt jako viditelný, tak si myslím že tam byl hodně užitečnej ten člověk. Protože by vlastně měl už nějakou odbornou praxi s takovýma lidma pracovat.</p>
	<p>sociální pracovník by nám mohl více poradit, jak stmelit ty rodiče. měl by nějaké tipy jak přijemnit všem ostatním ten pobyt v tom FASTu</p>
<p>sociální pracovník by třeba některé ty postupy by mohl chtít změnit pro tu českou verzi. určitě by přicházel s nějakými nápady, jak a co udělat</p>	

	<p>třeba jinak</p> <p>dostat tenhle program třeba na školu Boženy Němcové v Přerově. Byli jsme v kontaktu i s terénními pracovníky a zjistili jsme že to tam prostě asi nebude realizovatelný. Ale pokud by se tam realizoval ten program, tak ta podpora těch sociálních pracovníků fakt byla klíčová asi</p> <p>...funguje v rámci nějaké své prevence, která je i v téhle oblasti strašně nutná.</p> <p>tady jako se nabízí možnost kouknout trošku do práce, nebo mi něco řekne o tom, co jak to vidí on, protože on má jiný zkušenosti</p>
Limity pomoci sociální pracovníka	<p>v Česku teda je říct si o pomoc víc stigma</p> <p>pokud by tam ty problémy být úplně nemuseli, takže možná ten tým by se někdy cítil pod kontrolou.</p> <p>Boj se přiznat, že by s něčím mohli mít problém</p> <p>myslím si že to je spíš, že to je jako spíš na těch rodičích, než na tom sociálním pracovníkovi. pokud ten sociální pracovník tam otevře ten prostor, řekne, že kdykoliv jako můžou přijít a cokoliv, a mají ten mají ty kontakty a ví že se můžou zavolat a všechno, vlastně je to bezplatná služba, tak stejně to na nich většinou padne.</p> <p>trošku se obávám, že kdyby přišel sociální pracovník, kterého oni v životě neviděli, že by za ním asi nikdo našel. Ale když by přišel někdo, koho oni znají a je fajn prostě a ještě i učitel jim řekl, že tohleto je fajn, tak si myslím že by to jako pomohlo jako hodně.</p>
Praktické využití sociálního pracovníka	<p>... rodiče si vyžádali přednášku... Že chtěli poradit... Takže vyloženě že chtěli tu podporu.. teoretickou. spíš si tak jako potřebovali jakoby ujasnit, rozšířit obzory tady z téhle oblasti, podpořit jak pracovat jakoby dál s dětmi v rodině.</p> <p>...jsme ho poslouchali a trošku i jeho problémy jsme monitorovali, takže myslím že tam sociální pracovník měl, co na práci.</p> <p>ta situace a byla v určitém smyslu komplikovanější... a myslím si že tam by možná opravdu bylo dobré pokud by v tom týmu byl někdo kdo má skutečně jako odbornost a který by dovedl vlastně pracovat s člověkem, který opravdu jako potřebuje tu podporu výraznější.</p> <p>já jsem dělala ty.. jela jsem vlastně ty projekty teda ty workshopy.. přesnášky nebo ty besedy... A v tomhle jsem určitě užívala tu svoji odbornost.</p> <p>A on se jako snažil.. že jako si třeba myslel, že tam by mu mohla být předána jako nějaká rada, jak prostě s tou dcerou jako pracovat... Myslím si, že by bylo prostě jako fajn, kdyby ten tatínek prostě věděl co dál dělat a nebyl by to jakoby sám.</p>

	<p>chtěli by vědět jakoby jak, jak je to správně, jak vlastně ta podpora z těch sociálních služeb by mohla jít vlastně tady tímhle směrem. Posílit ty kompetence prostě komunikace v té rodině.</p> <p>..v rámci té rodičovské skupiny, kde vlastně ten sociální pracovník je přítomný a on je vlastně ten, kdo tam doprovází ty rodiče.. tohle je vlastně prostor, kdy on má možnost nejvíce s těma rodičema jakoby se seznámit, říct jim i kdo jakoby on je, jakou má nabídku a tam i získat jakoby ty kontakty a i tam říct jakože případně po skončení tohoto programu je jim třeba dispozici.</p> <p>rodičovská skupina je takovým největším prostorem, kdy jako dochází tady k k těm osobním kontaktům a dá se i tak jakoby podchytit, tohle by mohl být problém, jestli s tímhle bojujete můžeme si s ním o tom pobavit potom dál, k takovým těm jakoby příkladům těch ostatních rodin k takové té jako širší síti podpory že třeba i někdo řekl i jo, já znám třeba a to se nám stalo nějaké rodičovské skupině kdy někdo něco řešil a někdo říkal, jo já znám jednoho člověka</p> <p>oni ho vnímají jakoby člena tady toho týmu který je má podpořit ale zároveň je jakoby nezávislý na nějakém tom hodnocení a vnímají ho jako objektivnějšího</p> <p>je schopný to posoudit jakoby s takovou otevřeností a nehájí třeba tak tu školu, jak by to mohl dělat ten učitel. A ten problém, který mu třeba i ti rodiče svěří, tak pak už nevrhá nějaký špatný světlo na to dítěte tak jak by to mohlo vrhat u toho učitele, který to děcko vidí každý den v té škole</p> <p>rodiče říkají, jo vy nám máte co říct a nám můžete pomoci. A zároveň je nezávislý kdy má ten pohled opravdu čistý a je jakoby na jedné vlně s těma rodičema v tom smyslu že ti rodiče jako vnímají že je taky takhle pro to dítě.</p> <p>když ta osoba si toho sociálního pracovníka pozná, tak je to trochu jiné, než když by měla oslovit někoho obecně.</p> <p>kdyby prostě tam byly děti, který to maj teď mají jako fakt těžký, tak si myslím že zase ten sociální pracovník by je mohl trochu nasměrovat.. jakoby ví, co dělat, jak se zachovat zase</p>
<p>Oblasti pozitivního působení programu na rodinu</p>	<p>..přicházeli tam občas i takové docela silné momenty, kdy bylo vidět že ta rodina si opravdu řeší nějaké závažnější otázky a že to je pro ně i jako emocionálně náročné a nebáli se jít takhle s kůží na trh a opravdu..opravdu tu svoji situaci byli schopní komunikovat mezi ostatními a myslím si..myslím si, že to bylo prospěšné pro všechny, že se vlastně jim dostala určitá podpora a i vlastně pro ty ostatní rodiče to je přínosné, protože vlastně vidí, co řeší vlastně ostatní rodiny.</p>

	<p>..vlastně ten otec zase viděl..viděl jiný pohled na věc, třeba od mladé generace a myslím si že to bylo pro něho taky přínosné</p>
	<p>všichni rodiče i ty děti měli takovou potřebu otevřít témata o kterých se třeba sami těžko baví v těch rodinách a chtěli by vědět jakoby jak</p>
	<p>Že i ti rodiče jsou schopni i potom odkázat dál a mají dobrou zkušenost.</p>
	<p>...jak to řeší třeba některý problémy třeba ve výchově nebo když bojovali třeba i s tím že děti jsou třeba závislé na počítačích nebo na sociálních sítích tak uvědomit si že třeba už to v té jejich rodině třeba přesáhlo nějakou hranici a že by tady taky mohl být už problém a vůbec si to jakoby uvědomit a potom že půjde vůbec o tom začali mluvit jak to vnímali jako že to velmi dobře jestli vůbec uvědomili že tohle by mohl být problém i v té rodině a že by nějak nějakou třeba tu odporu nebo pomoc mohli potřebovat i oni, takzvaná bezproblémová rodina.</p>
	<p>tak tam bylo opravdu vidět že a jednak to pro ně má smysl v tom že se dokáží lépe napojit na potřeby těch dětí a dokáží se vlastně zastavit v tom procesu a vlastně soustředit se vědomě na tu aktivitu kterou s dětmi dělají a další věc byla prostě taková socializační že a přišli prostě mezi lidi kteří řeší podobné věci kdy se tam navíc jsou ze stejného místa takže takže to bylo pro mě přínosné aby se vzájemně lépe poznali myslím si že je to jeden z dobrých efektů FASTu, že to podporuje vlastně budování komunit kolem školy</p>
	<p>na ty rodiny i hodně dopadalo to, vidět ty ostatní ty rodiny, jak ony fungují. A jak prostě oni se baví se svými dětma nebo ty děti se baví s těma rodičema a myslím si že jako začlenění do toho kolektivu tady těch rodin a těch dospělých s dětma.. takže by na to všechno dostali úplně jiný pohled. A myslím si, že už jenom tady tohle by hrozně moc pomohlo a samozřejmě pak ty různé aktivity k tomu, kdy by je ještě víc sblížovali.. ale už jenom to, vidět všechno, tak si myslím, že by mělo strašně velicej dopad.</p>
	<p>jsem získal alespoň nějaký základní vztah s naší školní psychologkou, kterou jsem předtím neměl a nebo neznal</p>
	<p>Za mě to fungovalo úplně parádně, rozvíjeli jsme se. Každý byl nějak namotivovaný. Ta skupina ho podpořila, když to bylo fakt jako věc na které se dalo zapracovat, tak jsme dali i třeba osobní názor, jak se s tím dalo pracovat nebo v čem můžeme pomoc</p>
Přínos pro rodinu	<p>Mají prostě nějakou možnost srovnání, trošku se jim rozšíří obzor toho jak to vlastně v těch rodinách funguje a nefunguje a můžou si vlastně z toho každý něco pro tu svou rodinu vzít</p>
	<p>že otevřeli témata, který by nás nikdy nenapadlo doma otevřít</p>

	že je to donutilo se zastavit bavit se, což je důležitý
společně trávený čas. Že si ty rodiny na sebe našly čas, byli ochotní být spolu. A i přestože mnohdy třeba popisovali, že přicházeli jako vyčerpání, že se jim třeba i nechtělo, tak potom když tam byli a odcházeli, tak říkali, že si z tama odnáší vlastně nejvíc to, že můžou být spolu jako rodina. Že si ten čas prostě nakonec našli a bylo jim tam fajn. Takže to si myslím, že byli ty největší největší přínosy.	
Myslím že díky tomu tématu té komunikace si ty rodiny mohly odnést to, jak komunikovat uvnitř i ven. takže to byl teda hodně pozitivní moment toho.	
se tam otvírali věci, na který jinak není čas v běžném životě... Jako spousta takovejch jako hlubších otázek až bych řekla někdy filozoficky. A na to na to v běžném provozu rodiny není čas a většinou se o tom vůbec nedebatuje	
že měli prostor k tomu sdílení protože ta péče o ty menší děti je náročná po poměrně dlouhý čas poměrně velký počet let a měli jsme tam i vícečetné rodiny	
náročnost té péče je taková že opravdu jako ten ten rodič tu podporu prostě potřebuje aktivní. Měli jsme tam vlastně případ, kdy holčička vlastně kvůli psychickým obtížím musela přejít na domácí vzdělávání, takže přestože jakoby to nebyla v rámci jejich rodiny první volba, tak vlastně se s tím musejí nějak sžívat. Takže takže i třeba tak takovéhle situace jsme řešili a bylo vlastně skvělé, že ze strany té školy vlastně se té mamince dostávalo podpory, že vlastně mohla takhle docházet na přezkoušení a a mohli..mohli vlastně fungovat ve spolupráci s tou školou, v rámci nějakých jako dalších aktivit, navíc že i když se ta holčička neúčastnila přímo té výuky, tak vlastně měla postupně nějaký kontakt s tou školou, navazovala kontakty i s těmi dětmi a bylo to vlastně pro ní přínosné	
tam hodně figuruje ten prvek toho vytržení z toho běžného denního cyklu z toho shonu a z těch z těch standardních povinností jakoby je to je to vlastně něco úplně jiného když si vlastně jako dospělí každý den píšete si do diáře prostě svůj 10. úkol dne a je něco jiného když vlastně dostanete jenom pokyn ten přijďte prostě v tolik a v tolik hodin a najednou najednou se stará někdo od vás a vlastně o vaši rodinu a vlastně nevyklučuje nevyklučuje žádného jejího člena	
to vnímali jako že můžou nahlédnout do problémů těch svých dětí a to byly sociální sítě.	
že si řekli, jak by se chtěli zachovat a nebo jestli s tím mají některé rodiny problémy nebo nemají problémy, kdyby se tohle u nich vyskytlo	

	<p>že mohli strávit jo těch 15 minut s tím svým dítětem v rámci „čtyř očí“, že to pro ně bylo takové velmi přínosné a že vlastní otevřely některé věci, do který by asi jakoby normálně doma nešli</p>
	<p>že tady ten čas byl vlastně využitý, takže vlastně vnímali, že jsou jako kdyby intenzivně s tím svým partnerem a nebo že si na ně museli vlastně udělat čas, že říkali že i když jsme doma tak ten čas si vlastně tak jak kdyby neuděláme</p>
	<p>že spolu trávili teda čas. i když by byli doma, tak teda trávit čas a trávit čas myslím si že je rozdíl. že tady ten čas vlastně mohli trávit opravdu společně nebo možná byli do toho trošku dokopání, aby ten čas trávili spolu jako rodina, ale to stejně říkali, že to má jako pro ně největší přínos.</p>
	<p>zjištění že na ty problémy nejsou sami</p>
	<p>že začali spolu trávit čas, že si fakt uvědomili že ta rodina a ty děti to potřebujou tak jakokdyby ten čas. Některým rodinám to úplně kompletně změnilo život, že to manželství se posílilo a tak začali vnímat tu rodinu, začali vnímat víc některý aspekty. No a některým třeba připadalo dobrý jen to, že nemusím vařit a je tam večere že jo</p>
	<p>já vím kam moje dítě odchází, s jakými dětmi popřípadě rodiči se tam budou dál setkávat. Víím že se s nima dá domluvit a že když se stane nějaký problém, tak jsme zažili tady ten zážitek a já budu vědět, že se nemusím bát s nima něco řešit</p>
	<p>na ty děti nebo tu mládež, tak určitě se nebát říct prostě že se něco nepovedlo</p>
	<p>já si myslím že to mělo hodně velkej dopad že oni se nebojí za těma rodičema přijít a říct...Že víím, že to někomu můžu říct, že vždycky tam někdo je nebo bude, komu to oni můžou říct..</p>
	<p>mohli poznat vlastně, kdo jsou rodiče jeho nejlepšího kamaráda. Nebo naopak mohli poznat úplně někoho jiného, koho předtím neznali a nevěděli o něm. a vlastně se pak jednou týdně scházet, říkat si novinky, předávat si zajímavé informace a mohli si vytvořit takovou krásnou bublinu toho FASTu, kde se bavili no</p>
Otevřenost rodin	<p>byli i ochotni se jako třeba ptát jak to děláte, co by nám mohlo pomoci, co by možná mohlo být dobrý ale byli zároveň rodiče u kterej bylo vidět že jsou jako uzavřenější a musí si třeba spoustu věcí zpracovat třeba i v sobě</p>
	<p>Já myslím, že velmi. Velmi otevřený rodiny to byly, který přijímaly cokoliv, co jim bylo předloženo.</p>
	<p>otcové někdy měli problém se ze začátku nějak jako otevřít nebo začít prostě bavit, víím že právě co říkaly holky, tak ty matky byly v</p>

	<p>tomhleto hnedka otevřenější, přímočařejší.</p> <p>ti členové byli velmi otevření včetně mě. Ani jsem to nečekal, že vlastně takhle se otevřou, co je vlastně trápí nám řekli. Já sám bych to asi nesdělil, ale tím jaká tam byla důvěra, tak to najednou nikomu nedělalo problém.</p>	
Poptávka po další pomoci	<p>A i ty rodiče se často ptali jako že v čem dělám nebo jak to mám a zajímali se o to že třeba přemýšlejí někdy a chtěou si říct o tu pomoc</p> <p>... na to se taky ptali i ti učitelé i ti rodiče, jako kdyby jak pracovat s tou třídou, co dělat když v mé třídy mají děti nějaký problém nebo tak tak</p> <p>ani na jedné ze škol nevzešla potřeba jakože by někdo vyloženě potřeboval teďka, jako něco urgentně v rodině řešit, ale spíš si tak jako potřebovali jakoby ujasnit, rozšířit obzory a tedy z téhle oblasti podpořit jak pracovat jakoby dál s dětmi v rodině.</p> <p>chtěli by vědět jakoby jak, jak je to správně, jak vlastně ta podpora z těch sociálních služeb by mohla jít vlastně tady tímhle směrem. Posílit ty kompetence prostě komunikace v té rodině.</p> <p>pozitivně vnímají ti rodiče tu rodičovskou skupinu ...ten čas ani jakoby nestačím potom, chtěli by v tom pokračovat</p> <p>rodičovská skupina je takovým největším prostorem, kdy..., jestli s tímhle bojujete můžeme si s ním o tom pobavit potom dál</p>	
	<p>...velkou roli hraje ta komunita. To že se naváže nějaký mezilidský vztah... skvělé to, že ten člověk se dostane přímo do toho..do té interakce v nějakém přirozeném prostředí.</p> <p>bylo vidět například ti rodiče který byli v tom programu a oni se znali a oni spontánně vlastně na sebe volali a zase se spolu bavili</p> <p>si vytvořili svoji facebookovou skupinu, všichni se sešli na tom plese, seděli u jednoho stolu a jakoby velmi si cenili že měli takhle možnost se poznat mezi sebou navzájem</p> <p>ta nejlepší zpětná vazba přišla nakonec kdy v té rodičovské skupině se domluvili, že..že bych se chtěli ještě taky vidět, takže už jsme měli teď jedno setkání s maminkami u kávy. Páni se domluvili že budou hrát někde společně volejbal, na podzim je domluvená další schůzka tak evidentně, to co se tam vytvořilo, nějaký takový to užší setkávání...příjemný, tak evidentně na mě zapůsobilo a mají zájem třeba se scházet dále</p> <p>říkali, že pro ně to bylo hrozně důležité, že najednou se potkávají</p> <p>potom FASTu se ti rodiče měli vůli dál setkávat a víc se zapojovat do aktivit školy třeba škola organizovala vánoční besídky jarmarky a děti nacvičovaly muzikál. A když vlastně měli vystoupení tak v kostele tak vlastně všechny rodiny z toho FASTu byli nastoupeni v těch lavicích a</p>	
	Komunita	

	<p>a přišli se podívat</p> <p>vlastně jeden tatínek který tam chodil s dcerou, ten XX tak ten začal organizovat kurzy angličtiny pro děti zdarma a zval tam i dospělé že kdo je začátečník v angličtině tak může taky přijít což je úžasné měli jsme tam maminku která právě se hodně začala zapojovat do aktivit těch školy do aktivit té školy a různě podporovat ty akce vše jako svou prací</p> <p>byly nějaké školní akce a ať to byly nějaké plesy nebo nějaké tady koncerty co tu míváme, nějaký festival v červnu a ti rodiče tu vlastně jako byli tak že to bylo jako takové že vlastně i s nima se dá vlastně tak jak kdyby počítat v rámci té školy a že vlastně oni i tu školu už vnímají trochu jinak a to bylo asi to hlavní no.</p> <p>poznali i ty jiné rodiče se kterými pak vlastně trávili čas a co jako máme zprávy tak jsou spolu v kontaktu a jako doteď</p> <p>dost se poznali ty děti mezi sebou a právě jako ti rodiče je to ještě o to víc jako spojilo.</p> <p>rodiče někteří si řekli, že by se rádi setkávali i dál třeba, jako ne tak často jako každý týden, ale kdybychom v létě měli čas, tak třeba pinknout volejbal nebo něco takovýho.. takže i z jejich strany se vznesl tady tento názor a požadavek se setkávat dál.</p> <p>A i díky tomu, že se ještě k tomu že chtěli setkávat i potom, což myslím že se to nějakým způsobem povedlo a že získali nějaké nové přátele nejen ti mladí studenti ale i vlastně i rodiče. Takže to si myslím, že je velmi pozitivní. Třeba i získali nějaké nové kontakty, neznám jejich profese, ale třeba i profesně se mohli obohatit.</p>
<p>Sociální pracovník do školy</p>	<p>můžou přinést úplně jiný pohledy, takový možná i svěžejší, ne tolik jako svázaný tím pedagogickým.. pedagogickou snahu prostě formovat ty děti podle nějakých jakoby daných ŠVP... a já nevím jakých výchovných plánů</p> <p>jsou jako odborníci v té oblasti můžou poskytnout tu pomoc zas jako trošičku jinak protože tam nahlíží tak jako z trochu jiného pohledu než je ten čistě výchovně a vzdělávací</p> <p>si myslím že opravdu jakákoliv podpora rodin nebo jakákoliv spolupráce té školy s tou rodin, do které vstoupí i ten sociální pracovník s tím, že je ochotný se na tom nějak podílet, tak si myslím že je vždycky hodně jako k dobru. Jinak to je právě na základě z té zkušenosti z toho FASTu, že to vždycky moc dobře fungovalo, že tam ještě takhle vstoupil někdo, kdo byl odborník, nebyl rodič ale zároveň nebyl učitel.</p> <p>..nepracuje jenom prostě s touhle skupinou, ale můžu ukázat, že i takto má moje práce smysl u běžných, běžných rodin. A už dopředu říct, jakoby kdyby náhodou něco, tak my jsme tedy pro vás.</p>

	<p>my třeba hodně stojíme o to, aby se občas za náma někdo zastavil z OSPODu, protože my to vidíme zevnitř tu situaci a potřebovali bychom i ty zvnějšku, kteří nám řeknou, že třeba to vidí takto nebo že toto, co my prožíváme na naší škole, že je obvykle i na jiných školách to jako dost pomáhá. Moc se nám to ale ještě nepodařilo, takže určitě sociální pracovník by měl, pokud má čas, mohl by být přítomen třeba na jednání školního poradenského pracoviště kdekoli</p>
	<p>Do této oblasti já si myslím, že by to určitě bylo potřeba. Vlastně ale v dnešní době už fungují vlastně různí jako školní psychologové nebo kariérní poradci, nicméně ten sociální pracovník myslím si, že může opravdu působit jednak preventivně a druhak právě v tom školním prostředí zachycovat ty případy prostě, které potřebují pomoc a prostě ty děti..ty děti tráví většinu času v té škole. Je to je to prostě ideální místo na tenhle ten typ práce, ale musí to být samozřejmě někdo, kdo je schopen navazovat s těmi studenty nějaký pozitivní vztah a vlastně objevovat se v nějakých pravidelných intervalech a mezi těmi dětmi, aby..aby prostě oni věděli, že opravdu je tady jako důvěryhodná osoba, na kterou se můžou obrátit.</p>
	<p>myslím si že by to mohlo být jako vhodné jako obecně aby nějaký takový sociální pracovník působil ve školách. vlastně vidím že už jako hromada škol má nějaké ty školní psychology a že jsou jako velmi využívání a že je jich jako nedostatek a že ne na všechny se dá dostat jako z řad těch studentů a myslím si že ten sociální pracovník by ještě mohl být takový schodek dál, aby to jako se i mohlo začlenit ne úplně terapie, ale něčeho takového, třeba jako rozvíjení jak posunovat tu rodinu dál a možná jim dávat takové ty věci které dřív byly automatické ale které se možná trochu tak vytrácejí</p>
	<p>v těch problémových školách by to bylo určitě vhodné</p>
	<p>v tý škole nikdo moc vztahy neřeší. Je to jen takový jako, jo škola funguje, děti prostě zvládají školu, tak je to dobrý. Ale že málokdo prostě jde do té školy a fakt jde zkoumat i ty vztahy v té škole, jak to tam funguje, jak ti učitelé tam fungují, jak rodiny fungují s tou školou.. Tak já si myslím, že by to bylo obecně o tom, že tady ty informace by se získaly o tom, jak to na těch školách obecně funguje. To si myslím teda, že by bylo jako aji potřeba</p>
	<p>Kolektiv prostě může vším možným chřádnout a ten sociální pracovník by jim mohl nějak pomoci. Taky jsou různé preventivní programy, které si myslím, že právě ti sociální pracovníci dělají. ale myslím si že kdyby si ten sociální pracovník nastudoval správné metody, jak zapůsobit na různé věkové skupiny, asi to je někdy těžký</p>

	<p>úkol, ale vkládal bych velkou naději do člověka, kterej ví co dělá, jak pracovat a myslím si, že každý druhý kolektiv by někoho takového potřeboval. Moly by to být i různý přednášky, nemusel y to být ani vyloženě žádný preventivní program, jenom přednáška o tom, co každý jedinec může udělat pro třídu v tomhle to by to bylo úplně krásný.</p>
<p>Hodnocení rodin</p>	<p>Vesměs to byly velmi kladný jako reakce</p>
	<p>u té u té zdravé komunikaci emoční oni si jako cenili velmi toho, že slyšeli pohled jakoby od jinud. jakoby i odborný pohled</p>
	<p>vždycky to sklidilo jako obrovské potlesk</p>
	<p>program se vždycky u těch rodičů mám pocit setkává jako s velmi kladným přijetím. jako ze začátku bývají skeptičtí ale když to skončí tak řeknou nám to strašně moc dalo a pochopili jsme vlastně i spousty věcí, vůbec to, že jsme si našli vůbec čas na sebe, protože když to byli třeba manželé nebo partneři vůbec to že měli čas i takhle jakoby cíleně se třeba i jako věnovat svým dětem</p>
	<p>říkali, nám to stojí jako za to, my v tom vidíme jako obrovský smysl a opravdu ten vztah s tím našim dětem a i mezi sebou navzájem s těma ostatníma rodičem byl obrovsky posílen.</p>
	<p>jsem vlastně i viděli, že oni jsou tam šťastní a spokojení</p>
	<p>úplně nejkrásnější zpětná vazba byla od té XX, která byla na vozičku, která ten poslední FAST řekla, že... že si pořád myslela, že je ve snu a že teď zjistila že je to realita. Ona si zažila na základní školu nějakou šikanu a tak ona je u nás jako strašně šťastná a toto ... A i ti její rodiče to tak jako hrozně hezky hodnotili zpětně, takže byli strašně šťastní.</p>
	<p>A i ty rodiče to velmi zaujalo</p>
	<p>z reakcí vlastně zejména rodičů například například na to téma wellbeingu a tak si vlastně uvědomuji to že je to pro ně jako velmi smysluplná aktivita</p>
	<p>že ty děti byly malé tak vlastně celý týden už běhali skákali kolem maminek a kdy už bude FAST a a kolo hodně hodně se ti hodně se na ten program těšili, takže to to opravdu byla úžasná zpětná vazba</p>
	<p>rodiče byli asi nejvíc vděční, nejvíc vděční..byli hodně vděční za to, že se mohly sdílet vlastně matky s ostatními matky a muži a otcové s otcí.</p>
	<p>chválí, že si tak vlastně můžou prožít ty starosti, co vlastně prožívají ty jejich děti a přicházejí na to, že jsou to vlastně podobné starosti, takže v tom vlastně nejsou sami</p>
	<p>postupem času pak bylo vidět že ti lidi tam zůstávali dýl. I potom konci si tam.. my tam máme stolní fotbal, tak si tam hráli stolní fotbal... A že už se jako těšili, co prostě řeknou, co se povedlo i co se nepovedlo</p>
<p>prostě jim to bude chybět, že se na to těšivali no</p>	

	i tak v tom menším měřítku to bylo pro ně velmi fajn a vždycky nám to říkali, že poslechnout si i nějaký jiný názor někoho, kdo je úplně odlišný je super.
Hodnocení organizátorů	pokaždý si myslím že to bylo velmi jakoby přínosný
	co jsem viděla v té studentské skupině. To mi přišlo jako úžasný
	Takže to si myslím že je jako hodně, hodně přínosná věc bavit se o věcech o kterých se běžné rodiny nebaví
	by mohlo jako vnášet tu nějakou komunikaci, radost a jiný další věci do té školy. Já tomu hodně věřím
	se nám povedlo udělat takové zajímavé workshopy
	fakt jsme se prostě seznamovali jako člověk.. jako lidi prostě. tak to je za mě hrozně fajn
	Mě to asi otevřelo oči, že jsem viděla, jak ostatní žijou
	asi mi to napravilo aj vztah se svými rodiči jako i když jsem prostě nebyla v tom projektu jako účastník
Přínos pro školu	se začali najednou v té škole cítit jakoby víc doma
	poznat mezi sebou navzájem a vlastně i s tou školou navázat ty kontakty
	co vnímali jako všichni, byla ta důvěra v tu školu, což mi přišlo jako strašně důležitý. Že oni důvěřují škole, důvěřují tomu procesu, ví kdo jejich děti učí, znají jejich ředitele školy a najednou je to „já vím kam moje dítě odchází
	víra v tu školu, protože ta většina rodičů nemá, že třeba měli problém a většinou se bojí třeba právě na tu školu obrátit v rámci negativního kontextu. Tak tady tohle posílilo jako tu komunikaci pozitivním směrem takže to mělo jako velký přesah v tomhle
	oni nemají supervize, oni ani nemají povinný vzdělávání a je to takový jako, že i ti učitelé často jako potřebují jako třeba poradit
	vstoupí do toho přímého kontaktu s těmi rodinami, ale přímo jakoby ve škole, v tom školním prostředí
Přínos programu pro SP	rozšíření obzoru, , co všechno by se ještě dalo dělat a kde všude vlastně ta sociální práce může nacházet jako svoje pole působnosti
	funguje v rámci nějaké své prevence, která je i v téhle oblasti strašně nutná
	rozšíří to povědomí o těch sociálních službách protože tady ty ty rádaby bezproblémový rodiny většinou se do kontaktu nedostanou tady s těmi sociálními pracovníky pokud nepotřebuju. A možná i zase naopak docení víc ty jejich služby, když si uvědomí, co ten sociální pracovník dělá, co všechno patří do jeho pole působnosti.
	je tam jako vysoká šance že v tomhle prostředí toho programu se

	<p>může odchytit i rodina, která by opravdu tu podporu ocenila, kterým..kterým prostě by to fakt prospělo a zkvalitnilo by jim to nějakým způsobem život, pokud by měli na koho se obrátit a kdo by jim pomohl. A s nějakou situací</p>
	<p>se dostane přímo do toho..do té interakce v nějakém přirozeném prostředí a vlastně vnímá..vnímá nejrůznější detaily vlastně té situace, vidí vlastně jak se ten člověk chová, jak se chová jeho dítě, jak vlastně mezi sebou interagují. A tím, že vlastně to trvá poměrně dlouho, je to 8 týdnů, tak vlastně si může všimnout nejrůznějších podrobností a může vlastně o tom případu přemýšlet zase jinými očima a řešit to jakoby víc organicky</p>
	<p>může fungovat trochu jako takový benchmark a jakoby se setkává se s těmi pozitivnějšími případy i těmi negativnější</p>
	<p>to je jako velký zdroj inspirace, to to rozhodně jo</p>
	<p>A vlastně snaží se snaží se ty rodiny vést skrze aktivity a k tomu, aby se to jejich fungování v rodině nějakým způsobem zlepšilo jako v čase takže a myslím si..myslím si, že je to i třeba dobré z toho důvodu, že ten člověk může sledovat jakým způsobem, jak ten vztah toho rodiče a toho dítěte se vyvíjí a myslím si že úplně je to je to prostě trochu něco jiného než když docházíte do nějaké rodiny nebo prostě máte jednou za čas termín, kdy se prostě bavíte o tom, jaký je aktuální stav. A je vlastně přínosné vidět ten proces no a vlastně ty..ty přirozené interakce, které tam vlastně v tom programu jsou.</p>
	<p>více spolupracovat se školou</p>
	<p>myslím si, že my třeba rodičovské skupiny by mohly pokračovat dál třeba v nějakém tom.. nějakého sociální službě, ale nemusela by na to ta sociální služba mít prostor a muselo by to být v rámci její jako v rámci toho co třeba dělají a ty rodiče by museli mít zájem jo. nebo nějaký jako to poradenství</p>
	<p>ty resorty ministerstva školství ministerstva práce a sociálních věcí jsou jako od sebe a děláme, že navzájem jako neexistujeme. Ale právě myslím si, že naopak by se to všechno mělo strašně propojovat, že..že školství by se mělo propojovat se sociálními službami, sociální služby se zdravotnictvím. že ta jako multidisciplinarita pro tu spolupráci je hrozně důležitá</p>
	<p>myslím, že to je dobrý se jako propojovat, tady ty učitele a jako sociální pracovníky</p>
	<p>největší přínos je ta multidisciplinarita</p>
	<p>sociální pracovník by měl vědět, jak to funguje ve škole, protože časem se nebo k nám se obraceli i rodiče s nějakýma problémama ve škole a</p>

	<p>abych dokázala jako do toho vidět, tak potřebuju vědět, jak to v té škole jako funguje, jak se v té škole pracuje jo. A to si myslím že má mít náhled na tady ty věci. Takže si myslím, že to..že to má určitě nějaký přesah jako pro toho sociálního pracovníka.</p>
	<p>..nepracuje jenom prostě s touhle skupinou, ale můžu ukázat, že i takto má moje práce smysl u běžných, běžných rodin.A už dopředu říct, jakoby kdyby náhodou něco, tak my jsme tedy pro vás.</p>